

**Univerzita Palackého v Olomouci  
Právnická fakulta**

**Šárka Gondeková**

# **Úpadkové delikty**

Diplomová práce

**Olomouc 2014**

**Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Úpadkové delikty“ vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.

V Jeseníku dne 13. března 2014

.....

Šárka Gondeková

### **Poděkování**

Děkuji Prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za pomoc s vyhledáním vhodné literatury a podnětné rady při psaní mé diplomové práce.

Taktéž děkuji svému manželovi a synovi za jejich obrovskou míru tolerance, které se mi dostávalo po celou dobu studia.

## OBSAH

<b>1</b>	<b>ÚVOD</b> .....	<b>6</b>
<b>2</b>	<b>ÚPADKOVÉ DELIKTY OBECNĚ</b> .....	<b>8</b>
2.1	CHARAKTERISTIKA ÚPADKU .....	9
2.2	DEFINICE ÚPADKOVÝCH DELIKTŮ .....	10
<b>3</b>	<b>SKUTKOVÁ PODSTATA OBECNĚ</b> .....	<b>12</b>
3.1	OBJEKT .....	12
3.2	OBJEKTIVNÍ STRÁNKA .....	13
3.3	SUBJEKT .....	13
3.4	SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA.....	14
<b>4</b>	<b>TČ POŠKOZENÍ VĚŘITELE</b> .....	<b>16</b>
4.1	HISTORICKÝ VÝVOJ SKUTKOVÉ PODSTATY TČ POŠKOZENÍ VĚŘITELE.....	17
4.2	OBJEKTIVNÍ STRÁNKA TČ POŠKOZENÍ VĚŘITELE .....	18
4.2.1	<i>Jednání</i> .....	18
4.2.2	<i>Následek</i> .....	23
4.3	SUBJEKT TČ POŠKOZENÍ VĚŘITELE .....	24
<b>5</b>	<b>TČ ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE</b> .....	<b>27</b>
5.1	HISTORICKÝ VÝVOJ SKUTKOVÉ PODSTATY TČ ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE .....	27
5.2	OBJEKTIVNÍ STRÁNKA TČ ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE .....	29
5.2.1	<i>Jednání</i> .....	29
5.2.2	<i>Následek</i> .....	35
5.3	SUBJEKT TČ ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE .....	36
<b>6</b>	<b>TČ ZPŮSOBENÍ ÚPADKU</b> .....	<b>39</b>
6.1	HISTORICKÝ VÝVOJ SKUTKOVÉ PODSTATY TČ ZPŮSOBENÍ ÚPADKU .....	40
6.2	OBJEKTIVNÍ STRÁNKA TČ ZPŮSOBENÍ ÚPADKU.....	41
6.2.1	<i>Jednání</i> .....	41
6.2.2	<i>Následek</i> .....	42
6.3	SUBJEKT TČ ZPŮSOBENÍ ÚPADKU.....	43
<b>7</b>	<b>SUBSIDIARITA TRESTNÍ REPRESE A ÚPADKOVÉ DELIKTY</b> .....	<b>46</b>
<b>8</b>	<b>HODNOCENÍ STÁVAJÍCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY A NÁVRHY DE LEGE FERENDA</b> .....	<b>49</b>
<b>9</b>	<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>51</b>
<b>10</b>	<b>POUŽITÉ ZDROJE</b> .....	<b>52</b>
<b>11</b>	<b>SHRNUTÍ / SUMMARY</b> .....	<b>55</b>
<b>12</b>	<b>KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS</b> .....	<b>56</b>

## SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

InsZ – zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1193 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

NS – Nejvyšší soud České republiky

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

SP – skutková podstata

TČ – trestný čin

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TZ – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

ZSP – základní skutková podstata

ZTPO – zákon č. 418/2011Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

# 1 Úvod

Téma své diplomové práce jsem si nevybrala náhodně. Ve svém profesním životě se zabývám řešením pohledávek, a to zejména z obchodního styku, přičemž ze strany dlužníků se velice často setkávám s různými „praktikami“, které v konečném důsledku vedou k tomu, že jejich věřitelé nejsou schopni dosáhnout uspokojení své pohledávky. Vzhledem k tomu, že se jedná o negativní jev, který je velmi rozšířen, vzbudila ve mně tato problematika zájem, a tudíž jsem se rozhodla, že se pokusím ve své diplomové práci najít odpověď na otázku, zda lze s tímto jevem účinně bojovat alespoň prostředky trestního práva, jako prostředkem ultima ratio.

Při psaní své práce budu vzájemně propojovat metodu popisnou a analytickou. Zaměřím se na skutkové podstaty trestných činů *poškození věřitele*, *zvýhodnění věřitele* a *způsobení úpadku*, jelikož, dle mého názoru, k páchání těchto dochází v podnikatelském prostředí nejčastěji. Mým cílem je zaobírat se zajímavými otázkami, možná i spornými body, souvisejícími s výše uvedenými úpadkovými delikty, které se v praxi vyskytují a mohou způsobovat soudu problémy při rozhodování, zda došlo ke spáchání některého z výše uvedených trestných činů. Tyto bych ráda analyzovala za využití odborné literatury pojednávající o této problematice a judikatury, přičemž doufám, že alespoň malou měrou budou přínosem i mé praktické zkušenosti, které jsem nabyla za dobu více jak patnácti let, kdy se zabývám řešením pohledávek.

Mám-li zhodnotit literární zdroje, které se úpadkovými delikty zabývají, pak je třeba konstatovat, že touto problematikou se zabývá velice úzký okruh autorů. Monografie se vesměs omezují na základní charakteristické rysy úpadkových deliktů, přičemž tyto se většinou nijak významně neodlišují. S rozmanitostí názorů se pak lze setkat spíše v článkách uveřejněných v odborných časopisech.

Svou práci jsem se rozhodla členit do kapitol dle jednotlivých trestných činů, kterými se ve své práci zabývám, a tyto dále členit do podkapitol nazvaných dle jednotlivých znaků skutkové podstaty, přičemž však vynechávám ty, jejichž obsah je pro všechny úpadkové delikty, o nichž pojednávám, téměř shodný. Pro potřeby případných čtenářů neznalých teorie trestního práva a jejich lepší orientaci v následném textu nejprve obecně vymezím jednotlivé znaky skutkové podstaty, přičemž ty, které dále nezmiňuji, rozpracuji detailněji. Poté se na samém počátku kapitol vybraných úpadkových deliktů pokusím o historický exkurs do jejich právního vývoje a dále se již budu zabývat zejména jejich objektivní stránkou a subjektem, a

to vybranými problémy, o nichž se domnívám, že v praxi nemusí být vždy správně pochopeny.

Taktéž bych se ráda zamyslela nad problematikou subsidiarity trestní represe, zejména v souvislosti s TČ *porušení povinnosti v konkurzním řízení*, který se v našem právním řádu nacházel v období od 1. 5. 2000 do 31. 12. 2007, a jehož opětovné zařazení by, dle mého názoru, bylo vhodné, a to opět s ohledem na mou zkušenost s nízkou úrovní dobytosti pohledávek věřitelů.

Na základě provedené analýzy se na závěr pokusím formulovat návrhy de lege ferenda, které by snad mohly vést ke kvalitnějšímu využití prostředků trestního práva, a tedy k ozdravení nejen podnikatelské morálky v oblasti závazkového práva, která s úpadkovými delikty bezprostředně souvisí.

## 2 Úpadkové delikty obecně

Mezi *úpadkové delikty* bývají tradičně řazeny TČ *poškození věřitele, zvýhodnění věřitele, způsobení úpadku, porušení povinnosti v insolvenčním řízení, pletichy v insolvenčním řízení* a bývá zde také zahrnován i TČ *porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku*. V době od 1. 5. 2000 do 31. 12. 2007 bylo možno mezi *úpadkové delikty* řadit i TČ *porušení povinnosti v řízení o konkurzu* dle § 126 TZ, kdy v druhém odstavci tohoto ustanovení bylo kriminalizováno nesplnění zákonné povinnosti podat návrh na prohlášení konkurzu (nyní návrh na zahájení insolvenčního řízení).<sup>1</sup> Skutková podstata tohoto TČ byla z TZ vypuštěna a věřitelé se mohou svých práv z titulu náhrady škody či jiné újmy domáhat v souladu s ustanovením § 99 InsZ v civilních sporech.

Dle současné právní úpravy jsou všechny tyto TČ zařazeny do hlavy V. zvláštní části TrZ, která obsahuje výčet trestných činů proti majetku, nicméně nebylo tomu tak vždy. Dle TZ byl TČ *porušení povinnosti v insolvenčním řízení* (do 31. 12. 2007 TČ *porušení povinnosti v řízení o konkurzu*) zařazen mezi trestné činy hospodářské (dnes hlava VI., dle předchozí právní úpravy hlava II.).

Úpadkové delikty tvoří podmnožinu kriminality označované jako *hospodářská*, kdy tento pojem je zastřešujícím označením pro TČ hospodářské obsažené v hlavě VI. zvláštní části TrZ a některé TČ související s podnikáním uvedené v již zmiňované hlavě V. zvláštní části TrZ, označené jako TČ proti majetku.<sup>2</sup> Definic hospodářské kriminality bylo formulováno více. Pravděpodobně tou nejjobecnější a mnoha jinými autory<sup>3</sup> na ni odkazující a dále ji rozvíjející, je definice uvedená v publikaci J. Chmelíka, P. Hájka a S. Nečase, která zní: „Hospodářskou kriminalitou rozumíme zaviněné (společensky nebezpečné) jednání popsané ve zvláštní části trestního zákona, poškozující nebo ohrožující hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů.“<sup>4</sup> Je nutné poznamenat, že autoři zmíněné definice upozorňují v poznámce pod čarou na fakt, že v té době připravovaný trestní zákoník již s pojmem *společenská nebezpečnost* nepočítá.

<sup>1</sup> PÚRY, František, KUČHTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 9, s. 13.

<sup>2</sup> CHMELÍK, Jan, HÁJEK, Pavel, NEČAS, Stanislav. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 9-20.; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 255.; JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 634.

<sup>3</sup> FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 9.; KUČHTA, Josef a kol. *Hospodářská trestná činnost*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 13.

<sup>4</sup> CHMELÍK, Jan, HÁJEK, Pavel, NEČAS, Stanislav. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 17.



Pro úpadkové delikty, jako podmnožinu hospodářské kriminality, je typická úzká provázanost s množstvím mimotrestních právních norem, jako je zejména zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), kdy tento je důležitý zejména pro definování pojmu úpadek jako zvláštní vlastnosti dlužníka a stanovení pravidel insolvenčního řízení, a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník zejména z hlediska jednání dlužníka jako osoby fyzické, či jednání za osobu právnickou.<sup>5</sup>

## 2.1 Charakteristika úpadku

*Úpadek* je stěžejním pojmem úpadkových deliktů. Vymezuje jej zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Vyřešení otázky, zda se dlužník v době svého jednání způsobem vymezeným zákonem v úpadku nacházel, zda jeho jednání mělo za následek vznik jeho úpadku či úpadku jiného subjektu, je rozhodujícím kritériem pro posouzení, je-li jednající subjekt trestně odpovědný za spáchání některého z trestných činů označovaných jako úpadkové delikty.

Insolvenční zákon vymezuje pojem úpadku v ustanovení § 3 takto:

- (1) *Dlužník je v úpadku, jestliže má*
  - a) *více věřitelů a*
  - b) *peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a*
  - c) *tyto závazky není schopen plnit*  
*(dále jen „platební neschopnost“)*
- (2) *Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže*
  - a) *zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo*
  - b) *je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo*
  - c) *není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo*
  - d) *nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.*
- (3) *Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně*

---

<sup>5</sup> Do 31. 12. 2013 bylo jednání osob upraveno zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

*předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.*

- 4) *O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.*

Z výše uvedeného vyplývá, že *dlužník je úpadku*, jestliže se nachází v *platební neschopnosti*, přičemž pro naplnění pojmu platební neschopnost je nutné, aby všechny podmínky uvedené v ustanovení § 3 odst. 1 InsZ byly splněny kumulativně, nebo je-li *předlužen*, kdy pojem předlužení je vymezen v ustanovení § 3 odst. 3 InsZ. Předlužení však neznamená prostý rozdíl mezi pasivy a aktivy. Předlužením je třeba chápat rozdíl mezi splatnými závazky dlužníka a jeho majetkem, přičemž, jak již bylo uvedeno, je třeba přihlídnout i k případným budoucím výnosům, které se mohou pozitivně odrazit v majetkové sféře dlužníka.<sup>6</sup>

V praxi se často setkávám s mylným výkladem tohoto ustanovení, kdy laickou veřejností je chápáno tak, že dlužník musí být jak v platební neschopnosti tak musí být předlužen, aby byly splněny podmínky pro prohlášení úpadku. Ovšem jak vyplývá z ustanovení třetího odstavce § 3 InsZ, není tomu tak, jelikož věta první zní: *Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou-podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen.* Je třeba si však uvědomit, že předlužení se nezkoumá u nepodnikajících fyzických osob, u těchto připadá v úvahu úpadek pouze ve formě platební neschopnosti.<sup>7</sup>

## 2.2 Definice úpadkových deliktů

Vymezit definici úpadkových deliktů vzhledem k různorodosti forem jednání, které trestní právo v souvislosti s těmito delikty postihuje, je velice složité. „Jak vyplývá z dosavadní soudní praxe, úpadkové trestné činy bývají mnohdy buď *výsledkem* nadměrného či nezvládnutého podnikatelského rizika, nebo je jejich páčání přímo *projevem* takového rizika.“<sup>8</sup>

Pokud bych se měla osobně pokusit o zobecnění znaků jednotlivých skutkových podstat TČ, které označujeme jako úpadkové delikty, a vytvořit vlastní definici, pak by zněla asi takto: *Jako úpadkové delikty chápeme zákonem vymezené protiprávní jednání uskutečněné*

<sup>6</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2007, sp. zn. 5 Tdo 806/2007

<sup>7</sup> K této problematice blíže viz. kapitola 6. 3. a kapitola 7

<sup>8</sup> PŮRY, František, KUČTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 9, s. 23.

*v době před stavem úpadku dlužníka či poté, co se dlužník ve stavu úpadku ocitne, jehož se dopustí sám dlužník či jiný zákonem určený subjekt, kdy tento má přímý nebo nepřímý vztah k majetku dlužníka, přičemž následkem tohoto jednání je, byť i částečné, zmaření uspokojení věřitelů dlužníka.*

### 3 Skutková podstata obecně

Definice skutkové podstaty J. Jelínka zní: „Jde o právní formu vyjadřující typové znaky TČ uvedené v trestním zákoně.“<sup>9</sup> Mezi tyto znaky patří objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka, a označujeme je jako znaky obligatorní, tedy takové, které existují u každé skutkové podstaty. Je třeba se však zmínit i o znacích fakultativních, které každá skutková podstata neobsahuje. Pakliže však ano, i tyto musí být splněny, aby byla naplněna skutková podstata daného TČ.<sup>10</sup>

#### 3.1 Objekt

„Zpravidla objekt TČ definujeme jako společenské vztahy (například vztahy vlastnické), zájmy a hodnoty (například život člověka, jeho zdraví, čest, důstojnost, jeho osobní svobodu) chráněné trestním zákonem.“<sup>11</sup> Objekt TČ lze dělit na objekt obecný (rodový), druhový (skupinový) a objekt individuální. Dále teorie rozlišuje objekt hlavní a objekt vedlejší. Objekt obecný vyjadřuje souhrn hodnot, zájmů a vztahů, které jsou pro společnost natolik důležité, že se je zákonodárce rozhodl chránit trestním právem. Skupinový objekt je užším vymezením objektu obecného, kdy jeho vymezení má význam zejména z hlediska uspořádání jednotlivých TČ ve zvláštní části trestního zákoníku do jednotlivých hlav. Důležitost individuálního objektu spočívá ve skutečnosti, že tento musí být součástí skutkové podstaty každého TČ, kdy bez porušení či ohrožení trestním právem chráněného zájmu, tedy individuálního objektu, nemůže dojít ke spáchání daného TČ. Objektem hlavním je pak takový zájem, hodnota či vztah, který pachatel svým jednáním ohrožuje či porušuje přímo, zatímco objekt vedlejší je pachatelovým jednáním dotčen jen zprostředkovaně.<sup>12</sup>

Co se týče úpadkových deliktů, pak skupinovým objektem jsou zde majetková práva věřitelů, což vyplývá ze zařazení těchto deliktů do hlavy V. zvláštní části TrZ, ale také zájem na řádném průběhu insolvenčního řízení, kdy tento taktéž ve svém důsledku ovlivňuje uspokojení majetkových práv, tedy pohledávek, věřitelů.<sup>13</sup> Co se týče individuálních objektů jednotlivých úpadkových deliktů, bývají označovány jako „právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky vůči dlužníkovi“<sup>14</sup>, „ochrana majetkových práv věřitelů“<sup>15</sup>, či „právo věřitele na

<sup>9</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 143.

<sup>10</sup> V detailech viz. Tamtéž, s. 146-150.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 151.

<sup>12</sup> V detailech viz. Tamtéž, s. 151-158.

<sup>13</sup> PŮRY, František, KUČTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 9, s. 13.

<sup>14</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 619.

zachování faktické možnosti uspokojení jeho pohledávky z dlužníkovy majetku<sup>16</sup>, přičemž tyto se obsahově víceméně shodují a nijak zvlášť oproti sobě nevymezují, proto již o objektu nebude u jednotlivých úpadkových deliktů pojednáno.

### 3.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka vyjadřuje vnější formu TČ a je dána určitými prvky tvořícími její strukturu. Mezi tyto prvky řadíme jednání, následek a příčinnou souvislost mezi jednáním a následkem, přičemž je označujeme jako obligatorní znaky objektivní stránky TČ. Jako znaky fakultativní chápeme místo a čas jednání, způsob spáchání TČ a jeho účinek apod. Nejsou-li naplněny obligatorní znaky objektivní stránky, pak nelze hovořit o TČ. Co se týče znaků fakultativních, ty nemusí být naplněny za podmínky, že se ve skutkové podstatě daného TČ nevyskytují. Pokud však ano, tyto se stávají znaky, které, má-li být jednajícím subjekt trestně odpovědným za spáchání tohoto TČ, musí být naplněny.<sup>17</sup>

Ve své práci se budu u jednotlivých TČ podrobně zabývat otázkou jednání a následku. Rozebírat otázku příčinné souvislosti u každého TČ zvlášť považuji za nadbytečné, jelikož tato je společná pro všechny TČ.

### 3.3 Subjekt

Subjektem TČ, tedy pachatelem, mohla být pouze fyzická osoba, avšak přijetím zákona č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který je účinný od 1. 1. 2012, se může stát pachatelem taxativně vyjmenovaných TČ i osoba právnická, přičemž u těchto TČ není zároveň vyloučena trestní odpovědnost osob fyzických.

Aby pachatel byl za své jednání trestně odpovědný, musí být v době spáchání činu přičetným a dosahovat zákonem požadovaného věku. Za právnickou osobu, kromě TČ uvedených v ustanovení § 7 ZTPO, kde jak bylo uvedeno výše, může být pachatelem také osoba právnická, bude trestně odpovědná osoba, která právnickou osobu zastupuje a jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné. Je-li zákonem vyžadována určitá zvláštní vlastnost, způsobilost či postavení pachatele, pak může být pachatelem pouze osoba, která je nositelem této zvláštní vlastnosti, disponuje požadovanou způsobilostí nebo se nachází v zákonem

---

<sup>15</sup> FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 102.

<sup>16</sup> GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, PRŮCHA, Václav. *Vybrané problémy trestního postihu ekonomické kriminality*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 52.

<sup>17</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 160-180.

požadovaném postavení. Co se týče této zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení postačuje, jestliže uvedené atributy jsou dány u právnické osoby, kterou pachatel zastupuje.<sup>18</sup>

### 3.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránku TČ lze obecně charakterizovat jako určité znaky, jež mají vztah k psychice pachatele. Tyto lze dělit na znaky obligatorní a fakultativní. Za znak obligatorní považujeme zavinění, a to ať už ve formě úmyslu či nedbalosti. Mezi znaky fakultativní řadíme pohnutku (motiv) pachatele, tedy co bylo impulsem pro pachatelovo trestní jednání, a jeho cíl (záměr), tedy čeho měl v plánu svým trestním jednáním dosáhnout.<sup>19</sup>

Dle ustanovení § 13 odst. 2 TrZ k trestní odpovědnosti za TČ je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Nedbalostní forma zavinění však postačuje v případech, kdy došlo jednáním pachatele ke způsobení těžšího následku, ledaže i zde zákon vyžaduje zavinění úmyslné. Někdy zákon hovoří o tzv. hrubé nedbalosti, kdy za tuto je dle § 16 odst. 2 TrZ považován takový přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti, který svědčí o jeho zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem.<sup>20</sup>

Vzhledem k mnoha společným znakům, které se týkají otázky zavinění u úpadkových deliktů, si dovoluji o této problematice pojednat již na tomto místě a u jednotlivých úpadkových deliktů již otázku zavinění blíže nerozpracovávat.

Pro naplnění subjektivní stránky skutkových podstat TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 TrZ a zvýhodnění věřitele dle ustanovení § 223 TrZ je nutné, aby dlužník jednal s úmyslem, a to přímým či eventuálním, poškodit či zvýhodnit svého věřitele. Pro naplnění skutkové podstaty TČ způsobení úpadku dle ustanovení § 224 TrZ postačuje zavinění ve formě nedbalosti. Může se jednat o nedbalost vědomou i nevědomou, přičemž je požadováno, aby se jednalo o nedbalost hrubou. Při posouzení, zda se ze strany dlužníka jednalo o zavinění ve formě alespoň hrubé nedbalosti, jsou hodnocena různá hlediska. Mezi tato patří zejména postavení pachatele, přičemž toto hledisko je důležité pro posouzení, jak

---

<sup>18</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání podle stavu k 1. 10. 2012. Praha: Leges, 2012, s. 42.; Šámal, P. a kol. *Komentář k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 179.

<sup>19</sup> V detailech viz JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 207-240.

<sup>20</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání podle stavu k 1. 10. 2012. Praha: Leges, 2012, s. 34.

široké povědomí měla nebo měla mít jednající osoba o své ekonomické situaci či situaci subjektu, který byla oprávněna zastupovat, a dále pak charakter a způsob jednání pachatele.<sup>21</sup>

K výše uvedenému si dovoluji poznamenat, že dispozice s majetkem patří dle ustanovení § 1012 OZ mezi práva vlastníka, nicméně výkon tohoto práva musí být činěn v mezích právního řádu. Z čl. 11 odst. 3 LZPS vyplývá, že z mezí právního řádu by vybočoval takový výkon vlastnického práva, který by poškozoval jiného. Takový výkon práva by pak byl výkonem práva nedovoleným, a tudíž za určitých okolností i postižitelným trestním právem.

---

<sup>21</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 5 Tdo 780/2013

## 4 TČ poškození věřitele

TČ *poškození věřitele* dle ustanovení § 222 TrZ rozlišuje dvě základní ZSP, přičemž u prvé z nich jde o *poškození věřitele jednajícího dlužníka*, kdy pachatelem může být pouze tento dlužník. V případě druhé ZSP jde o *poškození věřitele jiné osoby než jednajícího dlužníka*, pachatelem se tedy může stát kdokoliv jiný než dlužník tohoto věřitele. V obou těchto ZSP je vyjádřen požadavek na způsobení škody nikoli malé. Nezpůsobí-li tedy pachatel tohoto TČ věřiteli škodu alespoň ve výši 25 000,-Kč, nebude trestně odpovědný za své jednání, byť naplní všechny ostatní požadované znaky SP TČ poškození věřitele. Při naplnění kvalifikovaných SP specifikovaných v odstavcích třetím a čtvrtém ustanovení § 222 TrZ, tedy při způsobení značné škody, dosažení značného prospěchu, způsobení škody velkého rozsahu, získání prospěchu velkého rozsahu, nebo způsobení úpadku jinému, a to činem uvedeným v některé ze základních skutkových podstat, je pak pachatel TČ poškození věřitele postižen přísnější trestní sazbou.

Dle § 222 odst. 1 TrZ se trestného činu poškození věřitele dopustí ten:

- (1) *Kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení svého věřitele tím, že*
  - a) *zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou, nebo odstraní, byť i jen část svého majetku,*
  - b) *postoupí svou pohledávku, anebo převezme dluh jiného,*
  - c) *zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme,*
  - d) *předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek,*
  - e) *předstírá nebo uzná právo nebo závazek ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti,*
  - f) *předstírá splnění závazku, nebo*
  - g) *předstírá úpadek nebo svůj majetek jinak zdánlivě zmenšuje nebo předstírá jeho zánik, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že*
  - a) *zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní, byť i jen část majetku dlužníka, nebo*
  - b) *k majetku dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku nebo pohledávku nebo existující právo nebo pohledávku ve vyšší hodnotě či lepším pořadí, než jaké má, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou.*
- (3) *Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,*



- a) *způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 značnou škodu, nebo*
- b) *získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*
- (4) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,*
- a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu,*
- b) *získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- c) *způsobí-li takovým činem jinému úpadek.*

#### **4.1 Historický vývoj skutkové podstaty TČ poškození věřitele**

Jednání pachatele směřující k poškození věřitele vlastního či věřitele jiného subjektu je trestně postižitelné již od samotného přijetí zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který nahradil zákon č. 117/1852, zákon o zločinech, přečinech a přestupcích (říšský zákon). Skutková podstata TČ poškození věřitele byla obsažena v ustanovení § 257 tohoto zákona, tedy zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Nicméně i v říšském zákoně lze najít ustanovení, které má určité shodné znaky se znaky skutkové podstaty TČ poškození věřitele, a to v ustanovení týkající se TČ maření exekuce.<sup>22</sup> Během účinnosti zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, nedoznala tato skutková podstata žádných změn.

Dne 1. 1. 1962 vstoupil v účinnost zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. I tento postihoval jednání pachatele směřující k poškození vlastního věřitele či věřitele jiného subjektu, skutková podstata však byla nazvána jako *poškození věřitele*, přičemž výčet jednotlivých forem jednání byl zúžen. Kromě trestu odnětí svobody, který bylo možno uložit dle předchozí právní úpravy, pak bylo možno uložit i nápravné opatření<sup>23</sup> a peněžitý trest. K 1. 7. 1990 došlo zákonem č. 175/1990 Sb. k vypuštění trestu nápravného opatření, v ostatních částech skutkové podstaty ke změnám nedošlo. K další změně došlo k 1. 1. 1994, kdy formy jednání uvedené v prvním odstavci ustanovení § 256 TZ byly rozšířeny a taktéž došlo k přidání odst. 4, který stanovil vyšší trestní sazbu za jednání, v jehož důsledku došlo ke způsobení škody velkého rozsahu. Poslední změnou za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, provedenou s účinností k 1. 1. 1998, bylo rozšíření prvního odstavce ustanovení § 256 TZ o jednání spočívající v odmítnutí splnění zákonné povinnosti učinit před soudem pravdivé prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby za kterou jedná, nebo kdy v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje.

Přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, byla skutková podstata TČ poškození věřitele podřazena pod ustanovení § 222 TrZ. Došlo k dalšímu rozšíření forem jednání

<sup>22</sup> Rozhodnutí Nejvyšší soudu Československé republiky ze dne 31. ledna 1930, Zm I 589/29

<sup>23</sup> Blíže k trestu nápravného opatření ustanovení § 44 TZ, účinného do 1. 7. 1990.

poškozujících věřitele, zejména pak těch, které mají za následek poškození věřitele vlastního, čímž zákonodárce reagoval na některé situace vyskytující se v praxi a které musely být řešeny za pomoci extenzivního výkladu, což je samozřejmě v trestním právu nežádoucí. Odstavec třetí a čtvrtý tohoto ustanovení byl doplněn o další skutkové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to získání značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu. Přijetím TrZ došlo k určitému zúžení dosahu ustanovení § 222 TrZ, kdy pro naplnění základních skutkových podstat TČ poškození věřitele je nutné, aby pachatel svým jednáním způsobil škodu nikoli malou, tedy ve výši nejméně 25 000,-Kč. Poslední změnou, kterou ustanovení § 222 TrZ prošlo, bylo, že jednání spočívající v zákonné povinnosti učinit před soudem pravdivé prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby za kterou jedná, nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, bylo vyčleněno do samostatné skutkové podstaty, která byla podřazena pod § 227 TrZ.<sup>24</sup>

## 4.2 Objektivní stránka TČ poškození věřitele

Jak již bylo zmíněno výše, TČ *poškození věřitele* zahrnuje dvě ZSP. SP uvedená v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ se týká *poškození vlastního věřitele*, SP uvedená v ustanovení § 222 odst. 2 TrZ se týká *poškození věřitele cizího*. Obě SP tedy rozeberu z hlediska jednotlivých složek objektivní stránky, tedy z hlediska jednání, následku a příčinné souvislosti mezi následkem a jednáním.

### 4.2.1 Jednání

Jednání popsaného v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ se může dopustit *pouze dlužník*, přičemž se jedná o taxativní výčet forem jednání, který nelze nikterak rozšiřovat. Zákon považuje ze trestné ty formy jednání, kterými dlužník zmaří, a to třeba i částečně, uspokojení věřitele tím že: a) *zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní, byť i jen část svého majetku*, b) *postoupí svou pohledávku anebo převezme dluh jiného*, c) *zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme*, d) *předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek*, e) *předstírá nebo uzná právo nebo závazek ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti*, f) *předstírá splnění závazku*, nebo g) *předstírá úpadek, nebo svůj majetek jinak zdánlivě zmenšuje nebo předstírá jeho zánik*. Dopustí-li se dlužník forem jednání uvedených pod písmeny a), b) a c) ustanovení § 222 odst. 1 TrZ, pak cílem jeho jednání je *skutečně snížení* hodnoty jeho majetku, jež je způsobilý k uspokojení pohledávky věřitele. Dopustí-li se

---

<sup>24</sup> PÚRY, František, KUČHTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 9, s. 14.

forem jednání uvedených pod písmeny d), e) a g) ustanovení § 222 odst. 1 TrZ, pak je jeho cílem *fingované snížení* hodnoty jeho majetku způsobilého k uspokojení pohledávky věřitele. V případě jednání uvedeného pod písmenem f) *finguje splnění* svého dluhu vůči věřiteli.<sup>25</sup> Co se týče jednotlivých forem jednání uvedených v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ a jejich obsahové stránky, dovolím si odkázat na odbornou literaturu<sup>26</sup> a dále se budu věnovat otázkám souvisejícím s jednáním dlužníka, které se mi jeví být zajímavými či dokonce spornými.

Takovou zajímavou otázkou může být *souvislost splatnosti pohledávky věřitele a poškozujícího jednání dlužníka*. Je důležité si uvědomit, kdy je TČ poškození věřitele dokonán. TČ poškození věřitele je dokonán v okamžiku, kdy dlužník v důsledku svého jednání popsaného v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ není schopen poskytnout svému věřiteli plnění ve výši, které mu náleží a taktéž již není schopen ovlivnit, aby se věřiteli dostalo plnění jiným způsobem než z dlužníkovy majetku.<sup>27</sup>

Literatura uvádí, že předpokladem pro dokonání TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ je, aby pohledávka věřitele byla již splatná.<sup>28</sup> Nebude-li splněna tato podmínka, pak se dle názoru autorů může jednat pouze o pokus či přípravu.<sup>29</sup> Lze však s tímto názorem souhlasit? Vždyť přeci již v době vzniku svého dluhu, a to ať už splatného či nesplatného, si je dlužník vědom své povinnosti jej uhradit. Nedojde tedy ke zmaření uspokojení věřitele již v okamžiku, kdy dlužník dokončí své jednání činíc tak s úmyslem zmařit uspokojení svého věřitele? Je tedy pro dokonání TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ nutné, aby dluh byl zároveň i splatným?

Dle ustanovení § 1721 OZ má věřitel ze závazku vůči dlužníku nárok na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. Dle § 1723 odst. 1 OZ závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá.<sup>30</sup> Dlužník si sice již v okamžiku vzniku závazku, respektive vzniku pohledávky věřitele, musí být vědom, že je povinen z tohoto věřiteli plnit a jestliže se tedy *po jeho vzniku* dopustí některé z forem jednání uvedených v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ s úmyslem znemožnit věřiteli uspokojení z tohoto závazku,

<sup>25</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2213.

<sup>26</sup> Např.: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001. 801 s. nebo ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2207 - 2228.

<sup>27</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 499.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 498.

<sup>29</sup> Je třeba upřesnit, že dnes se již pachatel nebude moci dopustit přípravy TČ poškození věřitele, jelikož došlo ke změně v určení, které TČ je možné považovat za zvlášť závažné.

<sup>30</sup> Uvedené se obsahově shoduje i s již neúčinnou právní úpravou, tedy zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

respektive jeho pohledávky, naplňuje již v tomto okamžiku objektivní stránku skutkové podstaty TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ, avšak ne v celé její šíři. Pokud není pohledávka věřitele splatná, *absentuje následek*, tedy škoda spočívající v nerozšíření majetku věřitele o hodnoty, které mohl důvodně očekávat, jelikož tento se může domáhat zmiňovaného uspokojení až v okamžiku splatnosti své pohledávky. Dlužník se tedy dopustil jednání, jež je považováno za splnění dalších zákonem stanovených podmínek za trestné, ale stalo se tak v okamžiku, kdy plnění věřiteli ještě nenáleželo, a tudíž se ze strany dlužníka *mohlo jednat pouze o pokus* spáchání TČ poškození věřitele. Jak z výše uvedeného vyplývá, s názorem, že se poškozujícího jednání musí dlužník dopustit v době, kdy je pohledávka věřitele splatná, lze souhlasit, nicméně dobrat se ke správnému závěru ohledně splatnosti pohledávky nemusí být vždy jednoduché, což vyplývá z níže uvedeného textu.

Nejvyšší soud řešil případ, kdy pachatelem TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ byl shledán *ručitel*, kdy osoba v postavení ručitele byla zároveň v postavení statutárního orgánu obchodní společnosti, který poté, co učinil ručitelské prohlášení, ve kterém se zavázal, že jestliže neprovede úhradu svého dluhu samotná obchodní společnost v postavení dlužníka, která dluh vůči věřiteli uznala a zavázala se jej do určité doby uhradit, tento dluh bude jím jako ručitelem uhrazen, daroval svou nemovitost, a tak z podstatné části zmařil možnost věřitele uspokojit pohledávku z jeho majetku, tedy majetku ručitele. Obviněný ve svém dovolání namítal, že se nemohl dopustit dokonání TČ poškození věřitele, jelikož v době, kdy svou nemovitost daroval, pohledávka věřitele vůči němu ještě nebyla splatná, jelikož věřitel se dožadoval plnění až poté, kdy dispozice s jeho majetkem již byly uskutečněny. NS však dospěl k závěru, že ručitel, který byl zároveň statutárním orgánem dlužné obchodní společnosti, měl v době, kdy činil dispozice se svým majetkem, povědomí o neutěšené finanční situaci společnosti a musel si být vědom, že tato nebude schopna uspokojit pohledávku svého věřitele. Dále NS konstatoval, že věřitel může požadovat plnění po ručiteli, aniž by před tím vyzval dlužníka k plnění za předpokladu, že je nepochybné, že dlužník dluh nesplní.<sup>31</sup> Nejvyšší soud tedy učinil závěr, že obviněný jako ručitel byl povinen splnit dluh ode dne, kdy ručitelské prohlášení učinil, tudíž jeho nakládání s majetkem po datu uskutečnění právního úkonu ve formě ručitelského prohlášení, lze považovat za jednání, které naplňuje skutkovou podstatu TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ.<sup>32</sup>

Dovolím si uvést ještě jeden příklad, který se na první pohled může zdát totožný s výše uvedeným, ale opak je pravdou. Jedná se o institut směnečného rukojemství. *Směnečné*

---

<sup>31</sup> Ustanovení § 2021 odst. 1 OZ

<sup>32</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 5 Tdo 71/2013

*rukojemství* je specifickým zajišťovacím prostředkem směnečného práva. Jeho specifikum spočívá v tom, že směnečný rukojmí (aval) se na rozdíl od ručitele dle práva občanského, ocitá v závazkovém vztahu vůči směnečnému věřiteli ve stejném okamžiku, jako přímý dlužník, přesněji řečeno v okamžiku, kdy učiní směnečné prohlášení. Dopustí-li se tedy aval některé z forem jednání obsažených v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ s úmyslem zmařit, byť i částečně, uspokojení věřitele primárního dlužníka, je trestně odpovědný za spáchání TČ poškození věřitele.<sup>33</sup>

Z uvedeného vyplývá, že pro posouzení, zda skutečně došlo ke spáchání TČ poškození věřitele, bude nutné pečlivě zkoumat veškeré okolnosti daného případu a že určení skutečnosti, kdy pohledávka věřitele vůči dlužníku či jinému subjektu věřiteli zavázanému byla splatná, bude hrát v tomto procesu posuzování velice významnou roli.

Další zajímavou otázkou, které si zároveň dovolují dát přívlástek problematická, je skutečnost, že by dlužník neměl být trestně odpovědný činem poškození věřitele v případě, že jeho věřitel je schopen svou pohledávku *uspokojit jinak než z dlužníkovy majetku*, tedy např. z majetku ručitele. Dle rozsudku NS ČSR ze dne 23. 11. 1989, sp. zn. 6 Tz 33/89 se dlužník nedopustí TČ poškození věřitele, pokud tento věřitel má možnost uspokojit svou pohledávku jinak než z dlužníkovy majetku, tedy např. z majetku ručitele. S názorem uvedeným ve zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu se s ohledem na výše uvedené ztotožňuji, nicméně problém spatřuji *v následné nemožnosti uspokojení ručitele*, který plnil za původního dlužníka. Bude takovýto dlužník trestně odpovědný za spáchání TČ poškození věřitele či nikoliv?

Dle názoru V. Průchy nelze takového dlužníka považovat za trestně odpovědného, a to z následujících důvodů. Ručitelský závazek, tedy závazek mezi věřitelem a „náhradním“ dlužníkem vzniká až v okamžiku, kdy původní dlužník nesplní dluh vůči věřiteli, ač byl k tomu řádně vyzván.<sup>34</sup> Dojde-li ze strany ručitele k úhradě dluhu za původního dlužníka, tímto okamžikem závazkový vztah mezi věřitelem a původním dlužníkem zaniká a vzniká vztah nový, a to mezi ručitelem a původním dlužníkem v rozsahu, v jakém ručitel za původního dlužníka plnil. Tento nový závazkový vztah mezi ručitelem a původním dlužníkem však vznikl až poté, co původní dlužník učinil dispozice se svým majetkem, tudíž původní

---

<sup>33</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. září 2013, sp. zn. 5 Tdo 889/2013

<sup>34</sup> Výzvy není třeba, nemůže-li ji věřitel uskutečnit, nebo je-li nepochybné, že dlužník dluh nesplní.

dlužník *nejednal v době po splatnosti pohledávky ručitele* za ním, ale ani v době existence jeho dluhu vůči ručiteli.<sup>35</sup>

Lze se však setkat i s opačným názorem. Autoři komentáře uvádějí, že: „Pokud však za této situace mělo jednání dlužníka uvedené v § 222 odst. 1 za následek zmaření možnosti, aby ručitel, který poskytl plnění místo dlužníka a stal se jeho věřitelem z titulu regresu ve smyslu § 550 ObčZ, dosáhl z majetku dlužníka náhradu za plnění poskytnuté věřiteli, mohlo by jít o TČ poškození věřitele spáchaný na úkor ručitele.“<sup>36</sup> Názor autorů komentáře považují za názor, který je v souladu se zájmem chráněným trestním právem, tedy ochranou majetkových práv věřitelů, nicméně jeví se mi být v rozporu s výše uvedeným, zejména pak v souvislosti s otázkou týkající se splatnosti pohledávky a jejího vlivu na dokonání TČ.

Výše jsem záměrně zvýraznila, že dlužník se musí dopustit některé z forem jednání uvedené v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ *po vzniku závazku*. Některé formy jednání by totiž bylo možné za určitých podmínek považovat za jednání podvodného charakteru, tudíž dlužník by se nedopustil TČ poškození věřitele, ale TČ podvodu. Jednou z těchto podmínek je právě *časový okamžik*, kdy k takovému jednání, jež by se dalo charakterizovat jako podvodné, došlo. Dle rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 5 To 65/02: „Jednání pachatele směřující ke zmaření uspokojení věřitele učiněné až v době existence závazkového vztahu, a nikoliv v době jeho vzniku, může vykazovat znaky skutkové podstaty TČ poškození věřitele podle § 256 tr. zák., a ne TČ podvodu podle § 250 tr. zák., byť by šlo o jednání mající podvodný charakter.“

Dále je třeba zdůraznit, že dispozice dlužníka s jeho majetkem se musí týkat pouze takového *majetku, který je způsobilý k uspokojení pohledávky věřitele*.<sup>37</sup> Dle Usnesení NS ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 5 Tdo 523/2006 se nelze dopustit TČ poškození věřitele při dispozici s takovými věcmi, které nemohou být předmětem výkonu rozhodnutí. Týká-li se daná věc dlužníka - podnikatele, pak se jedná pouze o takové věci, které dlužník – podnikatel nezbytně potřebuje ke své činnosti. Z právní věty zmíněného judikátu by výkladem a *contrario* mohlo vyplývat, že dlužník, který provede dispozice se svým majetkem, bez něž však nebude schopen vykonávat svou podnikatelskou činnost, se TČ poškození věřitele nedopustí. Takovýto výklad by však byl značně zjednodušený až nesmyslný. Jak je v odůvodnění předmětného judikátu uvedeno, provede-li dlužník dispozici s majetkem, o němž tvrdí, že jej nezbytně potřebuje k výkonu své podnikatelské činnosti, dá tímto svým jednáním nepochybně

<sup>35</sup> GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, PRŮCHA, Václav. *Vybrané problémy trestního postihu ekonomické kriminality*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 103 – 105.

<sup>36</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2212.

<sup>37</sup> Blíže viz. ustanovení § 322 OSŘ

najevo, že daný majetek k výkonu své podnikatelské činnosti nepotřebuje a jeho tvrzení se tudíž nezakládá na pravdě. Z výše uvedeného tedy vyplývá závěr, že při zkoumání příčinné souvislosti mezi jednáním dlužníka - podnikatele a následkem tohoto jednání spočívajícím v poškození věřitele, je zbytečné se zabývat, zda majetek, se kterým dlužník nakládal za účelem zmaření uspokojení věřitele, je možno postihnout výkonem rozhodnutí.

Nicméně domnívám se, že tento závěr nelze učinit i co se týče dlužníka jako subjektu nepodnikajícího. Zde jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny věci osobní potřeby apod. To, zda dlužník s těmito věcmi provede určité dispozice, nelze dle mého názoru považovat za jednání vedoucí k naplnění SP TČ poškození věřitele, jelikož tyto by nemohly být použity k realizaci výkonu rozhodnutí a následného uspokojení věřitele. Jedná o věci, ke kterým má dlužník ať už určité citové pouto (např. snubní prsten) či je potřebuje ke svému životu např. z důvodu zdravotního postižení, a pak je tedy čistě na jeho uvážení, zda vlastnické právo k těmto věcem pozbude.

Ustanovení § 222 odst. 2 obsahuje dvě formy jednání, přičemž v případě první z nich se jedná o faktické snížení aktiv majetku dlužníka, zatímco v případě druhém se jedná o fingované navýšení jeho pasiv, přičemž odlišností od skutkové podstaty uvedené v prvním odstavci tohoto ustanovení je, že se jedná o dispozice s majetkem cizím, nikoliv vlastním, tedy pachatelem nebude sám dlužník, ale kterýkoliv jiný subjekt dopouštějící se tohoto jednání.

#### **4.2.2 Následek**

Následkem jednání pachatele formami taxativně uvedenými v ustanovení § 222 odst. 1 a 2 TrZ je zmaření, byť i částečného, uspokojení věřitele. Věřiteli tedy vznikne škoda. V první řadě je třeba si uvědomit, že máme-li správně posoudit, zda jednáním dlužníka formami uvedenými v ustanovení § 222 odst. 1 TrZ může věřiteli vzniknout škoda, pak je nutné nejprve vyřešit otázku, zda existuje mezi věřitelem a dlužníkem závazkový vztah. Bez vyřešení této předběžné otázky nelze s jistotou říci, zda jednání dané osoby bylo v příčinné souvislosti s následkem, tedy způsobenou škodou. Soud si je povinen tuto předběžnou otázku vyřešit samostatně, pokud však existuje v této věci rozhodnutí civilního soudu, je povinen se s tímto vypořádat.<sup>38</sup>

Stanovení výše škody je důležité nejen z hlediska určení, zda došlo k naplnění SP TČ poškození věřitele, ale i z hlediska nároku poškozeného věřitele na její náhradu. *Ke správnému určení její výše bude tedy důležité nejen zhodnotit výši pohledávky věřitele, ale*

---

<sup>38</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 5 Tdo 1559/2011

také hodnotu majetku, s nímž dlužník činil ať už faktické či fiktivní dispozice, čímž znemožnil věřiteli uspokojení jeho pohledávky.<sup>39</sup> Z uvedeného vyplývá, že výše způsobené škody pachatelem TČ poškození věřitele se může rovnat výši pohledávky věřitele jen za předpokladu, že hodnota majetku, s nímž pachatel činil dispozice za účelem zmaření uspokojení věřitele, se rovná výši této pohledávky.<sup>40</sup>

### 4.3 Subjekt TČ poškození věřitele

Pachatelem TČ poškození věřitele může být *pouze fyzická osoba*. Tento závěr vyplývá ze skutečnosti, že ZTPO v ustanovení § 7 neuvádí ve svém taxativním výčtu TČ, kterých se může dopustit právnická osoba, TČ poškození věřitele. V případě ZSP uvedené v § 222 odst. 1 TrZ může být pachatelem *pouze dlužník*. J. Jelínek označuje dlužníka jako speciální subjekt<sup>41</sup>, P. Šámal spolu s kolektivem autorů v komentáři k trestnímu zákoníku označují dlužníka jako subjekt konkrétní se zvláštní vlastností.<sup>42</sup> Dovolím si učinit kompromis mezi těmito dvěma označeními subjektu TČ poškození věřitele a dlužníka označit jako subjekt konkrétní bez přídavku „se zvláštní vlastností“. Činím tak z toho důvodu, že v případě TČ zvýhodnění věřitele může být pachatelem také pouze dlužník, avšak ne každý, ale pouze ten, který je v úpadku, tedy dlužník, který je nadán zvláštní vlastností. Jeví se mi tedy přesnější a výstižnější v případě TČ poškození věřitele hovořit o dlužníku jako o konkrétním subjektu a v případě TČ zvýhodnění věřitele o konkrétním subjektu se zvláštní vlastností. Dlužníkem *může být osoba jak fyzická, tak právnická*, přičemž je nerozhodné, zda dluh dlužníka pochází z jeho činnosti podnikatelské, nebo vznikl v souvislosti s uspokojováním jeho soukromých potřeb.<sup>43</sup>

Jde-li o dlužníka, který je právnickou osobou, pak je zde situace o trochu komplikovanější, nicméně zákonem uspokojivě řešena a to ustanovením § 114 odst. 2 TrZ, dle něž postačí, je-li nositelem zvláštní vlastnosti právnická osoba, jejímž jménem pachatel jedná. V těchto případech, tedy tehdy, je-li dlužníkem právnická osoba, je však při naplnění skutkové podstaty TČ poškození věřitele trestně odpovědnou osoba fyzická, která za

---

<sup>39</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 5 Tdo 1354/2006

<sup>40</sup> Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2013, sp. zn. 5 Tz 101/2012

<sup>41</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání podle stavu k 1. 10. 2012. Praha: Leges, 2012, s. 311.

<sup>42</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2219.

<sup>43</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 498.



právníckou osobu jednala, tedy zpravidla statutární orgán, ale může se jednat také o vedoucího organizační složky, prokuristu apod.<sup>44</sup>

Pachatelem TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ však nemusí být pouze dlužník jako subjekt, který stál u zrodu závazkového vztahu a kterému bylo z tohoto závazkového vztahu plněno. Pachatelem se může stát i osoba tzv. směnečného rukojmí, která je dle ustanovení § 32 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, zavázána spolu se směnečným dlužníkem společně a nerozdílně, tedy je dlužníkem vedle něj, nikoli až poté, co je směnečný dlužník bezvýsledně vyzván k plnění. I směnečný rukojmí se tedy může stát pachatelem TČ poškození věřitele např. tehdy, kdy svůj majetek, z něhož by směnečný věřitel mohl dosáhnout uspokojení své pohledávky, daruje a směnečnému věřiteli tak v důsledku tohoto svého jednání znemožní, byť i jen částečně, uspokojení jeho pohledávky.<sup>45</sup> Z uvedeného tak vyplývá, že pachatelem TČ poškození věřitele se může stát i osoba, která k závazku přistoupila dle ustanovení § 1892 OZ, jelikož i tato je spolu s původním dlužníkem zavázána společně a nerozdílně. Nicméně pachatelem TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 1 TrZ se za určitých skutkových okolností může stát i ručitel, který provede dispozice se svým majetkem, ze kterého by věřitel mohl uspokojit svou pohledávku.<sup>46</sup>

V případě skutkové podstaty obsažené v ustanovení § 222 v odst. 2 TrZ nejsou zákonem stanoveny žádné zvláštní požadavky na vlastnosti, způsobilost či postavení pachatele, může jím být kdokoliv, kdo se dopustí jednání zde uvedeného, avšak jiná osoba než sám dlužník. Pachatelem TČ poškození věřitele se může stát i věřitel, který svým jednáním poškodí jiného věřitele jejich společného dlužníka, přičemž tento věřitel svým jednáním může poškodit práva jiného v souvislosti s uspokojením jeho pohledávky za dlužníkem. Jak uvádí F. Púry, pachatelem TČ poškození věřitele dle ustanovení § 222 odst. 2 se může stát věřitel, který na dlužníka, který, byť se nenachází v úpadku, podá návrh na insolvenční řízení, kdy v tomto uplatní svou třeba i existující pohledávku, kterou však vydává za zajištěnou na základě dodatečně vyhotovených a padělaných podkladů, přičemž tímto svým jednáním sleduje přednostní uspokojení své pohledávky, což ve svém důsledku znamená poškození ostatních věřitelů dlužníka.<sup>47</sup> Byť s uvedeným názorem z teoretického hlediska souhlasím, troufám si tvrdit, že v praxi se však bude jednat o zcela ojedinělé případy možné jedině za

---

<sup>44</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 185.; ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2219.

<sup>45</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 3 Tdo 327/2003

<sup>46</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 5 Tdo 71/2013.

<sup>47</sup> PÚRY, František. Některé zvláštnosti trestných činů souvisejících se závazkovými vztahy a s insolvenčním řízením. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 279 – 296.

předpokladu, kdy při výkonu své funkce selže insolvenční soud, který prohlásí úpadek dlužníka i přesto, že tento se v něm nenachází.

V případech, kdy dispozice s majetkem dlužníka provádí kromě dlužníka ještě i jiná osoba, přičemž obě jednají s úmyslem zmařit uspokojení věřitele, může být někdy problematické právně posoudit, zda se ze strany subjektu odlišného od dlužníka jedná o pachatele, respektive spolupachatele, který jednal s úmyslem zmařit uspokojení cizího věřitele ve smyslu ustanovení § 222 odst. 2 TrZ či o účastníka ve smyslu ustanovení § 24 TrZ. Při posuzování uvedeného problému bude nutno vyjít právě z již uvedeného ustanovení § 24 TrZ, kdy bude nutno zkoumat, zda jednání subjektu odlišného od dlužníka lze posoudit jako jednání, které „pouze“ přispělo ke spáchání TČ poškození věřitele dlužníkem, či zda tento konal relativně samostatně a nezávisle na jednání dlužníka samotného.<sup>48</sup>

---

<sup>48</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. května 2009, sp. zn. 5 Tdo 414/2009

## 5 TČ zvýhodnění věřitele

TČ *zvýhodnění věřitele* dle ustanovení § 223 TrZ obsahuje jednu ZSP, pro jejíž naplnění je *nutná existence alespoň tří subjektů*, a to *dlužníka v úpadku, zvýhodněného věřitele a věřitele, jemuž se nedostalo uspokojení jeho pohledávky alespoň podle zásad poměrného uspokojení*. Znakem této skutkové podstaty je tedy mnohost věřitelů. Pro naplnění ZSP je nutné, aby pachatel věřiteli způsobil škodu ve výši alespoň nikoli malé. Nezpůsobí-li pachatel tohoto TČ věřiteli škodu alespoň ve výši 25 000,-Kč, nebude trestně odpovědný za své jednání, byť naplní všechny ostatní požadované znaky SP TČ zvýhodnění věřitele. Při naplnění kvalifikovaných SP specifikovaných v odstavcích 2. a 3., tedy při způsobení značné škody, při způsobení škody velkého rozsahu, popřípadě způsobení úpadku jinému, a to činem uvedeným v ZSP, je pak pachatel TČ zvýhodnění věřitele postižen přísnější trestní sazbou.

Dle ustanovení § 223 TrZ se TČ zvýhodnění věřitele dopustí ten:

- (1) *Kdo jako dlužník, který je v úpadku, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele zvýhodněním jiného věřitele, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*
- (2) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 značnou škodu.*
- (3) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 škodu velkého rozsahu, nebo způsobí-li takovým činem jinému úpadek.*

### 5.1 Historický vývoj skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele

Půjdeme-li hluboko do historie, pak obdobný obsah skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele najdeme již v zákonu č. 117/1852, o zločinech, přečinech a přestupcích (říšský zákon), který postihoval jednání zákonem nazvané jako nadřzování věřiteli. Z novodobého hlediska se pak jednání dlužníka, který není schopen plnit své splatné závazky, jež spočívá v tom, že zmaří uspokojení svého věřitele, byť i jen částečně tím, že na jeho úkor zvýhodní jiného věřitele, stalo trestním právem postižitelným po novelizaci TZ, ke které došlo zákonem č. 557/1991 Sb. ze dne 11. 12. 1991, vložением nové skutkové podstaty TČ zvýhodňování věřitele pod ustanovení § 256a.<sup>49</sup> Pachatel, jenž naplnil svým jednáním znaky skutkové

---

<sup>49</sup> DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Přehled dokumentu Evropské Unie, Rady Evropy a Organizace spojených národů vztahujících se k problematice ekonomické kriminality: Trestní právo a ekonomická kriminalita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 139.

podstaty tohoto TČ, mohl být odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání až jednoho roku či k trestu peněžitému, kdy v případě ZSP zde nebyla stanovena výše škody, kterou by svým jednáním musel pachatel způsobit, aby mohl být shledán odpovědným za spáchání TČ zvýhodňování věřitele. V případě kvalifikované skutkové podstaty dle odst. 2 byla výše škody stanovena jako škoda značná a pachatel mohl být při naplnění znaků této kvalifikované skutkové podstaty potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Dle takto formulované skutkové podstaty TČ zvýhodňování věřitele bylo trestně postižitelné jednání pachatelů, které naplnilo znaky této skutkové podstaty v době od 1. 1. 1992 do 31. 12. 1993.

Od 1. 1. 1994 došlo zákonem č. 290/1993 Sb. k rozšíření ustanovení § 256a TZ o třetí odstavce a k přidání další kvalifikované skutkové podstaty, kdy dochází k přísnějšímu potrestání pachatele, jenž se dopustí jednání popsaného v ZSP a způsobí jím škodu velkého rozsahu, a to trestem odnětí svobody na dva roky až osm let.

Přijetím TrZ dne 8. 1. 2009, účinného od 1. 1. 2010, došlo k rozšíření trestní odpovědnosti za jednání, kdy dlužník zvýhodní jednoho věřitele před věřitelem jiným, tím, že za zvláštní vlastnost již není považována pouze insolventnost dlužníka, ale i jeho předlužení. Znaky skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele byly nově podřazeny pod § 223 TrZ. Pachatelem TČ zvýhodnění věřitele tedy mohl být nově ten dlužník, který byl v době spáchání TČ v úpadku, což je dle InsZ pojem širší než pouhá dlužníková insolventnost, tedy neschopnost plnit své splatné závazky. Dále byla skutková podstata TČ zvýhodnění věřitele ve třetím odstavci ustanovení § 223 TrZ rozšířena ve smyslu, kdy za trestné začalo být považováno i takové jednání dlužníka, kterým způsobí úpadek jinému. Zároveň však došlo i k určitému zúžení trestní odpovědnosti za jednání popsané v ZSP, když byla stanovena výše požadované způsobené škody, a to ve výši škody nikoli malé. Taktéž ZSP poznamenala změna v možnosti uložení trestu zákazu činnosti, který nahradil možnost uložení trestu peněžitého, což se jeví logičtější s ohledem na fakt, že v trestním řízení týkajícím se popisované skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele, vystupují jako účastníci řízení poškození věřitelé se svými finančními nároky vůči pachateli tohoto TČ, který je často sám podnikatelským subjektem či tento podnikatelský subjekt zastupuje. Nicméně pro upřesnění je třeba uvést, že peněžitý trest lze i nadále uložit jako trest vedlejší dle druhé věty ustanovení § 53 odst. 1 TrZ. Peněžitý trest však v tomto případě považují za nevhodný vzhledem k okolnosti, že pachatel TČ zvýhodnění věřitele má za povinnost nahradit poškozeným věřitelům způsobenou škodu, kdy v tomto ohledu by mohly být na odsouzeného pachatele kladeny nepřiměřené nároky, které by v konečném důsledku mohly mít negativní dopad do sféry vymahatelnosti nároků poškozených věřitelů.

Za zmínku stojí také nové označení tohoto TČ, kdy nedokonavé sloveso zvýhodňování bylo nahrazeno slovesem dokonavým zvýhodnění. Důvodová zpráva k TrZ neuvádí, co vedlo zákonodárce k této změně, nicméně se domnívám, že jeho snahou bylo zpřesnit označení tohoto úpadkového deliktu, kdy z pojmu zvýhodňování mohl pramenit dojem, že k naplnění této SP je nutná mnohost dílčích útoků<sup>50</sup> ze strany dlužníka, což ze samotné skutkové podstaty tohoto TČ nevyplývá. Tuto skutečnost taktéž potvrdil NS ČR ve svém rozhodnutí ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1154/2006.

## 5.2 Objektivní stránka TČ zvýhodnění věřitele

Jak již bylo uvedeno, mezi obligatorní znaky objektivní stránky skutkové podstaty TČ patří jednání, následek TČ a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Pro naplnění skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele je nutné, aby dlužník v úpadku svým jednáním způsobil následek, za který se považuje způsobení škody, která bude mít v ZSP podobu škody nikoli malé, v kvalifikovaných skutkových podstatách obsažených v ustanovení § 223 odst. 2 a 3 TrZ se pak bude jednat o těžší následek ve formě škody značného rozsahu či škody velkého rozsahu. O detailech jednotlivých znaků objektivní stránky SP TČ zvýhodnění věřitele bude pojednáno níže.

### 5.2.1 Jednání

Obecně může jednání pachatele spočívat v jeho konání či opomenutí.<sup>51</sup> U TČ zvýhodnění věřitele přichází v úvahu pouze forma aktivního konání. Toto aktivní konání bude spočívat ve *zvýhodňujícím úkonu* dlužníka v úpadku, který může mít navenek *různé projevy*. Nejčastějším a nejtypičtějším projevem konání bude případ, kdy dlužník v úpadku *provede úhradu* jen některému či některým ze svých věřitelů na úkor svých věřitelů ostatních. Nicméně ke zvýhodňujícímu jednání ze strany dlužníka může dojít i *započtením vzájemných pohledávek*, tedy pohledávek dlužníka v úpadku a jeho věřitele, či *zajištěním pohledávky věřitele* v době, kdy dlužníková ekonomická situace vykazuje znaky úpadku apod. Jak bude uvedeno v kapitole pojednávající o subjektivní stránce TČ zvýhodnění věřitele, je nutné, aby toto jednání bylo pokryto úmyslem dlužníka, a to přímým či eventuálním, zvýhodnit

---

<sup>50</sup> K pojmu „mnohost dílčích útoků“ v detailech viz. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 138.

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 161.

některého či některé ze svých věřitelů a v důsledku toho znemožnit uspokojení věřitelů ostatních podle *zásad poměrného uspokojení*, a to byť třeba i jen z části.<sup>52</sup>

Dle mého názoru, k pochopení forem zvýhodňujících úkonů dlužníka v úpadku je však nutné se zabývat souvislostmi mezi v prvním odstavci uvedenými pojmy, a to pojmem *zvýhodňující úkon* a pojmem *poměrné uspokojení*. Oba tyto pojmy jsou jakousi přidanou hodnotou k jednání dlužníka v úpadku, kdy tento má vzhledem ke své ekonomické situaci pouze omezené možnosti k uspokojení nároků svých věřitelů. Nesprávné pochopení těchto pojmů, které spolu bezprostředně souvisí, pak může vést orgány činné v trestním řízení k nesprávným závěrům ohledně protiprávnosti jednání dlužníka, který vykazuje znaky úpadku. Jednání dlužníka musí mít určitou „kvalitu“, která se odvíjí *ze souvislostí mezi pojmem zvýhodňující úkon a pojmem poměrné uspokojení*, kdy pro zjednodušení budu dále hovořit o *kvalitativní rovině jednání dlužníka v úpadku*.

V rovině kvalitativní se budeme zabývat otázkou, zda vůbec došlo jednáním dlužníka v úpadku ke *zvýhodnění věřitele* v rozporu se zásadami *poměrného uspokojení*. K jejímu zodpovězení však bude nutné určit, jaký je vzájemný vztah pohledávek jednotlivých věřitelů daného dlužníka a jaké výše by tedy mělo dosahovat jejich, již zmiňované, poměrné uspokojení. Při hledání odpovědi by měla být zohledněna *kritéria obecného a zvláštního principu*, na něž ve svém článku poukazuje V. Průcha. Dle jeho názoru může mít poměrné uspokojení podobu tzv. obecného, či tzv. zvláštního, přičemž obecné lze odvodit přímo ze skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele. Pro zvláštní je pak třeba užít právního předpisu speciálního, kterým nejčastěji bude insolvenční zákon, avšak může jím být i OSŘ<sup>53</sup> v případech uspokojení věřitelů z předluženého dědictví, popřípadě jiné právní předpisy. Při posuzování, zda došlo jednáním dlužníka v úpadku ke zvýhodnění některého věřitele či věřitelů je třeba v první řadě určit, zda tzv. zvýhodňující úkon bude posuzován podle principu obecného či zvláštního. Tak jak uvádí V. Průcha, obecný princip se uplatní pouze tehdy, nelze-li uplatnit princip speciální.<sup>54</sup> V jakých konkrétních případech se uplatní princip obecný, však V. Průcha neuvádí.

Možnou alternativou uplatnění obecného principu při posuzování, zda došlo dlužníkem v úpadku ke zvýhodnění určitého věřitele, by se, dle mého názoru, mohl stát dlužník, který je nepodnikající fyzickou osobou. Pro nepodnikající fyzickou osobu totiž

---

<sup>52</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 505-506.

<sup>53</sup> Dle účinné právní úpravy je problematika předluženého dědictví upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

<sup>54</sup> PRŮCHA, Václav. K problematice vymezení některých zákonných znaků TČ zvýhodňování věřitele podle § 256 trestního zákona. *Trestní právo*, 2005, č. 3, s. 10.

neplyne ze zákona povinnost řešit svůj ekonomický stav, tedy takový, který naplňuje znaky úpadku, podáním návrhu na insolvenční řízení.<sup>55</sup> Insolvenční zákon, konkrétně ustanovení § 389 odst. 1, mu pouze dává možnost řešit svou situaci podáním návrhu na povolení oddlužení. Je tu tedy zákonem dané právo, nikoliv povinnost. Z uvedeného vyplývá, že zde existuje rozdíl mezi osobou podnikající a nepodnikající, jelikož osobě podnikající nacházející se ve stavu úpadku je zákonem uložena povinnost návrh na insolvenční řízení podat a jeho neschopnost dostát svým závazkům řešit v souladu s pravidly obsaženými v příslušném, tedy insolvenčním, zákoně, nepodnikající osobě nikoliv. Až potud by byl názor, že na posuzování zvýhodňujících úkonů osoby nepodnikající se uplatní obecný princip, obhajitelný. Ovšem dojde-li na návrh dlužníka na zahájení insolvenčního řízení a za zákonem stanovených podmínek pak k samotnému procesu oddlužování, tento, co se týče uspokojení věřitelů, se pak řídí obdobnými pravidly jako při uspokojování věřitelů v konkurzu.<sup>56</sup> Vzhledem k této skutečnosti se pak nabízí při posuzování, zda jednáním dlužníka v úpadku došlo ke zvýhodnění určitého věřitele a v důsledku toho ke znevýhodnění věřitelů ostatních, možnost uplatnit princip speciální. Dle mého názoru bude spravedlivější uplatnit princip speciální, přičemž z jakého důvodu bude patrné z následujícího textu. Nicméně ani obecný princip zpravidla nezůstane nepovšimnut, detaily k této myšlence taktéž rozvedu níže.

Co se týče podnikajících subjektů, je třeba si uvědomit, že insolvenční zákon rozlišuje pohledávky věřitelů, které jsou pohledávkami nezajištěnými<sup>57</sup>, pohledávky zajištěného věřitele<sup>58</sup>, pohledávky za majetkovou podstatou<sup>59</sup> a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou<sup>60</sup>. Pro upřesnění uvádím, že insolvenční zákon uvádí i další druhy pohledávek věřitelů, nicméně pro potřeby zjištění, zda dlužníkem v úpadku došlo ke zvýhodňujícímu úkonu vůči některému z jeho věřitelů, nám postačuje se zabývat druhy výše zmíněnými. Členění pohledávek věřitelů do výše uvedených skupin má za cíl rozlišit, jakým způsobem či v jakém pořadí, budou pohledávky věřitelů uspokojeny, z čehož vyplývá, že veškeré pohledávky věřitelů nebudou vždy uspokojeny ve stejném poměru, jak by tomu bylo v případě poměrného uspokojení na základě obecného principu. Proto dojde-li tedy ze strany dlužníka v úpadku k uspokojení např. zajištěného věřitele či věřitele z titulu nezaplaceného výživného, přestože tímto úkonem dlužníka v úpadku dojde ke zmaření, a to ať už částečnému či úplnému, jeho ostatních věřitelů, nemusí se jednat o zvýhodňující právní

---

<sup>55</sup> Viz. § 98 InsZ

<sup>56</sup> Viz. § 398 odst. 2 InsZ

<sup>57</sup> Viz. § 165 InsZ

<sup>58</sup> Viz. § 167 InsZ

<sup>59</sup> Viz. § 168 InsZ

<sup>60</sup> Viz. § 169 InsZ

úkon, jelikož dlužník v úpadku *jednal v souladu se zásadami poměrného uspokojení dle zvláštního právního předpisu*, a tudíž *nebyla naplněna kvalitativní rovina jeho jednání*. Jinak řečeno, jeho úkonem nedošlo k porušení zásad poměrného uspokojení dle zvláštního principu, přestože dle obecného principu ano, a tudíž nemohlo dojít ke zvýhodnění určitého věřitele.

Jak jsem již uvedla výše, ani obecný princip nemusí zůstat a zpravidla nezůstane nepovšimnut. Tento se uplatní však až jako druhý v řadě, a to v případech, kdy majetek dlužníka nepostačuje k úhradě dluhů těm věřitelům, jejichž pohledávky spadají do stejné skupiny (např. pohledávky za majetkovou podstatou), či v případě, kdy po tzv. přednostním uspokojení pohledávek dochází k uspokojení pohledávek ostatních věřitelů, a to právě dle obecného principu poměrného uspokojení.<sup>61</sup>

Upozorňuji na fakt, že problematiku uspokojení pohledávek dle zásad daných insolvenčním zákonem jsem značně zjednodušila a tudíž její popis není zcela přesný, nicméně pro účely této práce snad dostačující. S ohledem na výše uvedené si dovoluji tvrdit, že názor V. Průchy obsahující tvrzení, že *je třeba rozlišovat* mezi poměrným uspokojením na základě *obecného principu a zvláštního principu*, je opodstatněný a v rozhodovací praxi je uplatňován, což dokazuje i judikatura NS, např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1624/2011.

Dále si dovolím uvést pár poznámek k jedné z dalších forem zvýhodňujícího jednání ze strany dlužníka v úpadku, a to vzájemnému započtení pohledávek, přičemž toto zvýhodňující jednání může mít, dle mého názoru, různé podoby, o nichž se zmíním níže. Pohledávky dlužníka jsou součástí jeho majetku stejně jako movitý a nemovitý majetek a tudíž i ty mohou sloužit k uspokojení majetkových nároků věřitelů. V tomto případě však bude situace o něco složitější, jelikož k započtení vzájemných pohledávek dochází za splnění zákonem stanovených podmínek *jednostranným prohlášením kterékoli ze stran závazku*<sup>62</sup>, tedy i bez ohledu na vůli dlužníka v úpadku. V případě zvýhodnění věřitele formou započtení tedy bude, dle mého názoru, nutno zkoumat vícero různých aspektů.

V první řadě je třeba si uvědomit, že samotným započtením vzájemných pohledávek ještě nedochází ke zvýhodnění určitého věřitele před ostatními. K tomu, aby se tak stalo, je nutné, aby přistoupila další skutečnost a to, že započtením vzájemných pohledávek dlužníka v úpadku a určitého věřitele dojde ke znemožnění uspokojení se z majetku dlužníka pro jeho další věřitele ve výši, kterého by se jim dostalo podle zásad poměrného uspokojení. K naplnění tohoto požadavku dojde tehdy, bude-li naplněna zároveň i *kvalitativní rovina*

---

<sup>61</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1624/2011

<sup>62</sup> Viz. § 1982 OZ



jednání dlužníka v úpadku, o níž již bylo pojednáno. Dojde-li tedy k započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele, kdy danému věřiteli by se podle zásad poměrného uspokojení určených zvláštním právním předpisem dostalo z majetkové podstaty dlužníka plného uspokojení, pak se ze strany dlužníka nebude jednat o zvýhodňující úkon.<sup>63</sup>

Dále bude třeba, dle mého názoru, zkoumat, zda *k projevu vůle směřujícího k započtení došlo ze strany dlužníka v úpadku či ze strany jeho věřitele* a v souvislosti s tím *dobu a důvod vzniku vzájemných pohledávek* dlužníka a věřitele. Důvodem vzniku pohledávky je zde myšleno, zda ke vzniku pohledávky věřitele v době, kdy dlužník je ve stavu úpadku, je ze strany dlužníka potřebná součinnost ke vzniku této pohledávky pokryta úmyslem následným zápočtem uspokojit vzniklou pohledávku věřitele a tím zmařit uspokojení ostatních věřitelů podle zásad poměrného uspokojení, tak jak bylo popsáno výše, či nikoliv. Dobou vzniku pohledávky je myšlen okamžik, kdy ke vzniku té které pohledávky došlo, zda v době, kdy se již dlužník ve stavu úpadku nacházel, či před tímto stavem.

V praxi může zcela reálně nastat situace, kdy věřitel, který má z minulosti za dlužníkem pohledávku, si objedná od dlužníka v úpadku zboží, dlužník mu jej dodá, věřitel mu za něj nezaplatí kupní cenu a následně provede započtení vzájemných pohledávek. Připomínám, že započtení je jednostranný projev vůle, který dlužník v úpadku není schopen žádným způsobem ovlivnit, nepochází-li od něj samotného. Na uvedeném příkladu lze znázornit, jak, dle mého mínění, může být komplikované dojít k závěru, zda se dlužník v úpadku dopustil TČ zvýhodnění věřitele, jelikož zde mohou nastat hned *tři různé situace*.

Bude-li vůle k započtení pocházet od věřitele a *dlužníková součinnost (zde v podobě dodání zboží) nebude pokryta úmyslem následným zápočtem uspokojit vzniklou pohledávku věřitele* a tím zmařit uspokojení ostatních věřitelů podle zásad poměrného uspokojení, nedopustí se dlužník v úpadku zvýhodnění věřitele, byť by byla naplněna kvalitativní rovina jednání dlužníka, jelikož bude absentovat zmiňovaný úmysl.

Pokud však *dlužníková součinnost při vzniku pohledávky věřitele bude pokryta úmyslem následným zápočtem uspokojit vzniklou pohledávku věřitele* a tím zmařit uspokojení ostatních věřitelů podle zásad poměrného uspokojení, byť projev vůle k započtení bude pocházet od věřitele, dlužník bude za splnění dalších zákonem stanovených podmínek trestný činem zvýhodnění věřitele.

*Nebude-li dlužníková součinnost (zde v podobě dodání zboží) pokryta úmyslem následným zápočtem uspokojit vzniklou pohledávku věřitele, avšak projev k započtení*

---

<sup>63</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 5 Tdo 742/2010

*vzájemných pohledávek provede dlužník v úpadku s úmyslem tímto svým úkonem zmařit uspokojení ostatních věřitelů podle zásad poměrného uspokojení, jeho jednání bude naplňovat znaky objektivní stránky skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele.*

Dále může nastat situace, kdy vzájemné pohledávky dlužníka v úpadku a věřitele vznikly ještě v době, kdy se dlužník ve stavu úpadku nenacházel, avšak k samotnému započtení došlo až tehdy, kdy ekonomický stav dlužníka již vykazoval znaky úpadku. V tomto případě se pak úmysl dlužníka nebude vztahovat k součinnosti dlužníka při vzniku pohledávky věřitele tak jako v předchozím případě, ale tentokrát pouze k samotnému úkonu započtení. Zde tedy bude postačující posoudit, zda tím, kdo učinil projev k započtení, byl dlužník v úpadku či věřitel a byl-li to dlužník, pak zda bylo jeho jednání ve formě úkonu směřujícího k započtení kryto úmyslem znemožnit uspokojení věřitelů podle zásad poměrného uspokojení. Tuto úvahu lze podpořit i zněním ustanovení § 140 odst. 2 InsZ, kdy tento stanoví, že započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak. Zjednodušeně řečeno, jestliže mezi dlužníkem v úpadku a jeho věřitelem dojde k započtení vzájemných pohledávek, pak se, dle mého názoru, dlužník v úpadku stává pachatelem TČ zvýhodnění věřitele pouze tehdy, jestliže projev vůle k započtení bude učiněn jím a dojde-li započtením vzájemných pohledávek ke zmaření uspokojení ostatních věřitelů ve výši odpovídající poměrného uspokojení dle zvláštních předpisů, tedy naplněním kvalitativní roviny.

Za jednání zvýhodňující určitého věřitele je považováno i zaplacení zálohy na dodávku zboží, které má být dlužníkovi v úpadku teprve dodáno<sup>64</sup>, či dodatečné zajištění pohledávky, která dosud zajištěnou nebyla, zástavním právem s úmyslem tímto zajistit danému věřiteli lepší postavení mezi ostatními věřiteli v konkurzním řízení.<sup>65</sup> V souvislosti s těmito formami zvýhodňujících právních úkonů si opět dovoluji odkázat na pojednání o kvalitativní rovině jednání dlužníka v úpadku, kdy dle mého názoru i v těchto případech musí být zohledněna, aby mohla být naplněna objektivní stránka TČ zvýhodnění věřitele.

Jednání dlužníka, byť spočívající ve zvýhodňujícím úkonu některého z věřitelů, nebude v příčinné souvislosti se škodou způsobenou poškozenému věřiteli, pokud tento zvýhodňující úkon nebude mít určitou „kvalitu“, o níž bylo pojednáno výše.

---

<sup>64</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 510.

<sup>65</sup> V detailech viz. § 298 InsZ.

### 5.2.2 Následek

Jak již bylo výše uvedeno, následkem TČ zvýhodnění věřitele je způsobená škoda. Trestní právo pojem škoda nevymezuje, je tedy třeba vyjít z právní praxe. Právní slovník uvádí: „Pojem škoda je vykládán jako újma nastalá v majetkové sféře poškozeného, která je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. v penězích.“<sup>66</sup> Stanovení celkové výše škody, která vznikla znevýhodněným věřitelům, je nezbytným úkonem pro závěr, zda došlo k naplnění skutkové podstaty TČ zvýhodnění věřitele. Ustanovení § 223 odst. 1 TrZ podmiňuje trestní odpovědnost pachatele za spáchání TČ zvýhodnění věřitele způsobením škody nikoli malé, tedy dle § 138 TrZ se jedná o škodu ve výši nejméně 25 000,-Kč.<sup>67</sup> Celkovou výši škody bude činit rozdíl mezi částkou, o kterou dlužník v úpadku zvýhodnil některé věřitele oproti ostatním, a částkou, která by těmto zvýhodněným věřitelům náležela podle zásad poměrného uspokojení. Škoda jednotlivých poškozených věřitelů bude spočívat ve skutečnosti, že u věřitelů dlužníka v úpadku nedojde k předpokládanému nárůstu v jejich majetkové sféře, ke kterému by došlo za předpokladu, že by dlužník v úpadku při uspokojování svých věřitelů postupoval podle zásad poměrného uspokojení.<sup>68</sup>

Z uvedeného je zřejmé, že i při určování rozsahu zvýhodňujícího úkonu dlužníka v úpadku, tedy výše škody, bude třeba uplatnit speciální princip, tak jak o něm píše V. Průcha a o němž je detailně pojednáno v předchozí kapitole. Stejného principu pak bude třeba užít i při určení výše škody způsobené jednotlivým věřitelům, přestože se zde uplatní zpravidla již i princip obecný, a to v případech, kdy poškození věřitelé budou spadat do tzv. stejné věřitelské skupiny dle InsZ.

Stanovení výše škody, jež vznikla jednotlivým poškozeným věřitelům, považuji za poměrně komplikované. Stanovení její výše je důležité hned ze dvou důvodů. Dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ je poškozený oprávněn navrhnout, mimo jiné, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu, která byla poškozenému TČ způsobena. Dle ustanovení § 228 TŘ je soud povinen rozhodnout o náhradě škody poškozenému, jeli výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku. Z těchto ustanovení TŘ tedy vyplývá, že soud se ve svém rozsudku nemůže omezit pouze na konstatování ohledně celkového rozsahu škody způsobené poškozeným věřitelům, ale že je

---

<sup>66</sup> HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

<sup>67</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2232.

<sup>68</sup> TOGNER, M. Mimořádně vysoký počet poškozených úpadkovými delikty. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 12, s. 359 - 372.

také povinen se vypořádat s problematikou stanovení výše škody, která vznikla jednotlivým věřitelům.

Při určení výše škody, která vznikla jednotlivým poškozeným věřitelům, *nelze zohlednit pouze pohledávky věřitelů, kteří uplatnili svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení, ale je třeba přihlídnout k pohledávkám všech poškozených věřitelů.* Uplatněný nárok poškozeným věřitelům nelze přiznat, brání-li tomu zákonná překážka, o které hovoří TRŘ v ustanovení § 228 odst. 1. Touto zákonnou překážkou je prohlášení úpadku a jeho následné způsoby řešení dle insolvenčního zákona. Je však třeba si uvědomit, že mnohdy se liší osoba pachatele TČ zvýhodnění věřitele a subjekt, který se nachází v úpadku a za nějž pachatel TČ zvýhodnění věřitele jednal na základě institutu tzv. jednání za jiného dle ustanovení § 114 TrZ. V tomto případě zákonná překážka pro přiznání nároku na náhrady škody nevzniká a vzniká pouze za předpokladu, že osoba pachatele je totožná se subjektem nacházejícím se v úpadku, jehož úpadek byl prohlášen a stanoven některý ze způsobů jeho řešení dle insolvenčního zákona, přičemž nejčastěji se bude jednat o konkurs a oddlužení.<sup>69</sup>

### 5.3 Subjekt TČ zvýhodnění věřitele

Pachatelem TČ zvýhodnění věřitele může být pouze subjekt v postavení dlužníka, avšak na rozdíl od TČ poškození věřitele to může být *jen dlužník, jenž je nadán zvláštní vlastností, kterou je v tomto případě jeho úpadek.*<sup>70</sup> V případě TČ zvýhodnění věřitele tedy může být pachatelem pouze konkrétní subjekt (dlužník) se zvláštní vlastností (v úpadku), přičemž je nerozhodné, zda se jedná o podnikatelský subjekt, kdy tímto může být jak osoba fyzická tak osoba právnická, či subjekt nepodnikající.<sup>71</sup> Jde-li o dlužníka, který je právnickou osobou, pak je zde situace stejná jako v případě pachatele TČ poškození věřitele. Dle § 7 ZTPO právnická osoba může být pachatelem jen těch TČ, které jsou v tomto zákoně taxativně vymezeny, přičemž TČ zvýhodnění věřitele zde uveden není. Trestní odpovědnost právnické osoby za spáchání TČ zvýhodnění věřitele zde tedy nepřichází v úvahu.<sup>72</sup> Ohledně institutu jednání za jiného si dovoluji odkázat na kapitolu pojednávající o pachateli TČ poškození věřitele, kdy tento se v případě pachatele TČ zvýhodnění věřitele uplatní obdobně.

<sup>69</sup> TOGNER, M. Mimořádně vysoký počet poškozených úpadkovými delikty. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 12, s. 359 - 372.

<sup>70</sup> Viz definice úpadku v kapitole 2.1.

<sup>71</sup> Nepodnikající fyzická osoba se dle insolvenčního zákona může nacházet v úpadku pouze ve formě platební neschopnosti. Dle komentářové literatury však lze pro účely trestního práva stav předlužení u nepodnikající fyzické osoby dovozovat analogicky. K tomu blíže viz. kapitola 6.3. a 7.

<sup>72</sup> PŮRY, František. Pachatelé trestných činů souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením. *Právní rozhledy*, 2013, č. 12, s. 419 – 431.

Co se týče zvláštní vlastnosti, tedy úpadku dlužníka, tato zaznamenala určitý vývoj. Dle předchozí právní úpravy pachatelem TČ zvýhodnění věřitele mohl být pouze ten dlužník, který byl v době svého jednání insolventním, tedy měl více věřitelů a po delší dobu nebyl schopen plnit své splatné závazky, kdy insolvence je jednou z forem úpadku, přičemž druhou formou je stav předlužení. Přijetím TrZ došlo k rozšíření této zvláštní vlastnosti dlužníka, a to kromě insolvence i na stav předlužení. Tímto došlo nejen k rozšíření subjektů TČ zvýhodnění věřitele, ale i ke zpřesnění této zvláštní vlastnosti jako podmínky pro naplnění skutkové podstaty zmiňovaného TČ. Někteří, jako např. V. Průcha sdíleli názor, že neschopnost plnit své splatné závazky dle ustanovení § 256a TZ nelze vztahovat pouze na dlužníkovu insolventnost, ale je možné ji rozšířit i na stav předlužení.<sup>73</sup> Názor V. Průchy se po prostudování jeho argumentace může jevit jako logický, nicméně jak, dle mého mínění, správně uvádí Z. Žďárský v reakci na tento názor: „[...] ve světle platné právní úpravy základní skutkové podstaty TČ zvýhodňování věřitele podle § 256 a odst. 1 TrZ by s vědomím argumentů předestřených shora akceptace právního názoru V. Průchy znamenala nedovolené rozšiřování trestnosti [...]“.<sup>74</sup>

V souvislosti s otázkou určení pachatele v případech tzv. jednání za jiného může být v určitých případech značně složité určit, kdo je tím trestně odpovědným. Statutární orgán společnosti často tvoří více jak jedna osoba. Tento pak označujeme jako kolektivní statutární orgán, přičemž jednání, které bylo důsledkem rozhodnutí tohoto kolektivního orgánu, mohlo vést ke zvýhodnění jednoho věřitele dlužného subjektu v úpadku před jiným věřitelem. V této souvislosti se nabízí otázka, jak to bude s trestní odpovědností, když naše trestní právo nepřipouští kolektivní odpovědnost (pomineme-li složitou otázku odpovědnosti právnických osob). Odpověď lze nalézt v rozhodnutí NS sp. zn. 5 Tdo 361/2011, kdy tento vyslovil právní názor, že rozhodnutí kolektivního orgánu nevyklučuje trestní odpovědnost jednotlivých členů tohoto kolektivního orgánu za jednání, které bylo důsledkem tohoto rozhodnutí a které naplnilo všechny znaky skutkové podstaty určitého TČ, přičemž je nutné zkoumat u každého člena zvlášť poměr jeho zavinění a účasti na daném jednání.

Za právnickou osobu však jednájí i jiné osoby než její statutární orgán, a to osoby jednáající na základě zákonného zmocnění, smluvního zmocnění či osoby v postavení prokuristy nebo likvidátora. Osoby jednáající na základě zákonného zmocnění či zmocnění smluvního však nemusí mít vždy dostatečné povědomí o ekonomické situaci subjektu, za nějž jednájí. V těchto případech je dle mého názoru nutno daleko pečlivěji posuzovat, jak dalece

<sup>73</sup> ŽĎÁRSKÝ, Zbyněk. Ještě k TČ zvýhodňování věřitele. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 13 - 24.

<sup>74</sup> Tamtéž, s. 13 - 24.

byli či měli být informováni o tom, zda se dlužník, za nějž jednají, nenachází v úpadku. U statutárního orgánu, prokuristy, likvidátora či insolvenčního správce je situace při dokazování, domnívám se, mnohem jednodušší, jelikož pro tyto osoby plyne povinnost postupovat při své činnosti s péčí řádného hospodáře k obchodnímu závodu jako celku, zatímco působnost osob jednajících na základě smluvního či zákonného zmocnění je zpravidla užší a soustředěna na konkrétní okruh činností. Pachatel TČ zvýhodnění věřitele jedná s úmyslem, a to buď přímým či eventuálním, znemožnit uspokojení věřitele či věřitelů podle zásad insolvenčního řízení tím, že zvýhodní jiného či jiné věřitele ve větším rozsahu, než by se jim dostalo podle již zmíněných zásad insolvenčního řízení. Troufám si tvrdit, že u osoby, která nemá dostatečné povědomí o tom, že subjekt, jenž zastupuje, se nachází v úpadku, tento úmysl absentuje.<sup>75</sup>

---

<sup>75</sup> Výše uvedené lze obdobně vztáhnout i na pachatele TČ poškození věřitele a TČ způsobení úpadku.

## 6 TČ způsobení úpadku

TČ *způsobení úpadku* je obsažen ve dvou základních a dvou kvalifikovaných skutkových podstatách popsaných v § 224 TrZ. Rozdíl mezi základními skutkovými podstatami spočívá ve skutečnosti, že v případě skutkové podstaty vymezené v odst. 1 je za trestné považováno jednání ve formách taxativně vymezených, přičemž důsledkem tohoto jednání je *způsobení stavu úpadku*. V případě skutkové podstaty vymezené v odst. 2 *se již daný subjekt v úpadku nachází* a činí jednání, jehož důsledkem je zhoršení postavení dosavadních věřitelů.

V odst. 3. a 4. jsou vymezeny kvalifikované skutkové podstaty, které postihují jednání pachatele vymezené v základních skutkových podstatách, kdy škoda v důsledku jeho jednání vzniklá dosahuje výše nejméně 500 000,-Kč (značná škoda) či nejméně 5 000 000,-Kč (škoda velkého rozsahu).

TČ způsobení úpadku se dopustí ten:

- (1) *Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, si přivodí úpadek tím, že*
  - a) *činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,*
  - b) *spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,*
  - c) *užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,*
  - d) *poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěr jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru jeho majetkovým poměrům, nebo*
  - e) *učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům,*  
*bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo, byť i z hrubé nedbalosti, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu, ač ví, že je v úpadku, a tím zhorší postavení dosavadních věřitelů.*
- (3) *Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.*
- (4) *Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.*

## 6.1 Historický vývoj skutkové podstaty TČ způsobení úpadku

Jednání dlužníka spočívající v neúměrném zadlužování přesahujícím jeho majetkové možnosti se stalo trestně postižitelným v souvislosti s vložím nové SP TČ *předlužení* do zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a to s účinností od 1. 5. 2000. SP TČ předlužení byla zařazena pod ustanovení § 256c TZ a stejně jako dnes byla složena ze dvou ZSP, kdy pro první platilo, že se dlužník svým jednáním do stavu předlužení přivedl, a pro druhou, že stav předlužení prohloubil tím, že přijal nový závazek či zřídil zástavu. Po rekonifikaci trestního práva došlo přijetím nového zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nejen ke změně v názvu tohoto TČ, kdy tento začal být označován jako TČ *způsobení úpadku*, ale i ke změnám v požadavcích na naplnění této SP.

Pro zajímavost je vhodné uvést, že zákonodárce se při tvorbě této SP nepochybně inspiroval ustanovením § 486 zákona č. 117/1852, o zločinech, přečinech a přestupcích (říšský zákon), které obsahovalo skutkovou podstatu TČ úpadku z nedbalosti.<sup>76</sup>

Dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, se TČ *předlužení* za splnění dalších zákonem stanovených podmínek dopustil ten, kdo v důsledku vědomé nedbalosti jednal způsoby zákonem taxativně vymezenými. Po rekonifikaci trestního práva bylo zavinění ve formě vědomé nedbalosti rozšířeno i na vědomost nedbalou, nicméně toto rozšíření trestní odpovědnosti bylo zmírněno požadavkem, že se musí jednat o nedbalost hrubou. Další změnou, která přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nastala, je rozšíření SP na oba stavy úpadku, tedy nejen předlužení, ale i platební neschopnost, což vyplývá už ze samotného názvu tohoto TČ. Dále došlo ke zpřesnění ustanovení § 224 odst. 2 TrZ, kdy je zde výslovně uveden požadavek, aby jednáním pachatele došlo ke zhoršení postavení dosavadních věřitelů. Byť tento požadavek v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, uveden nebyl, odborná literatura jej zmiňovala jako podstatný prvek trestní odpovědnosti za spáchání TČ dle § 256c odst. 2 zmiňovaného zákona.

Co se týče výše trestní sazby jak v základních skutkových podstatách tak podstatách kvalifikovaných, zde k žádné změně nedošlo.<sup>77</sup>

---

<sup>76</sup> DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. Přehled dokumentu Evropské Unie, Rady Evropy a Organizace spojených národů vztahujících se k problematice ekonomické kriminality: *Trestní právo a ekonomická kriminalita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 81.

<sup>77</sup> PŮRY, František, KUČTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 9, s. 14.



## 6.2 Objektivní stránka TČ způsobení úpadku

Stejně jako v případě výše uvedených úpadkových deliktů, samozřejmě i zde mezi obligatorní znaky objektivní stránky skutkové podstaty TČ způsobení úpadku patří jednání, následek TČ a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Co se týče forem jednání taxativně vymezených v prvním odstavci § 224 TrZ, dovoluji si tvrdit, že vzhledem k obecnosti pojmů v něm obsažených se z materiálního hlediska jedná spíše o výčet „demonstrativní“, neboť posouzení, zda konkrétní jednání pachatele lze zařadit pod některou z těchto byť taxativně, ale jinak velmi obecně vymezených forem jednání, nebude vůbec jednoduché a prostor pro soudcovskou úvahu zde bude poměrně široký.

### 6.2.1 Jednání

Jak již bylo uvedeno výše, výčet forem jednání uvedených v ustanovení § 224 odst. 1 TrZ, která jsou způsobilá dlužníkovi přivodit úpadek, je *taxativní*. Není nutné, aby příčinou úpadku bylo pouze toto jednání, zcela postačuje, aby bylo alespoň jednou z příčin. Pro naplnění SP TČ způsobení úpadku dle ustanovení § 224 odst. 1 TrZ je nezbytné, aby dlužník nedovoleným způsobem jednal ještě *před tím, než u něj stav úpadku nastal*. Pokud by se nedovoleného způsobu jednání dopustil v době, kdy se již v úpadku nacházel, nebude se jednat o TČ způsobení úpadku dle § 224 odst. 1 TrZ, ale bude nutné zkoumat, zda jeho jednání nelze podřadit pod SP jiného TČ.<sup>78</sup>

Jak jsem již zmiňovala, formy jednání SP TČ způsobení úpadku vymezené v ustanovení § 224 odst. 1 TrZ jsou formulovány poměrně obecně a vzhledem k této obecnosti by mohlo dojít i k nesprávnému podřazení určitého dlužníkovy jednání pod taxativně vymezené formy jednání uvedené pod písmeny a) až e) daného ustanovení. Na druhou stranu, co se týče zmiňované obecnosti, je třeba poznamenat, že vzhledem k rozmanitosti hospodářského života by přesnější formulace ba naopak mohly být ke škodě, jelikož by nebyly schopny dostatečně vystihnout individualitu daného případu. Co se týče jednání uvedeného pod písmenem a), toto lze považovat za „subsidiární“ ve vztahu k formám jednání uvedenými pod písmeny d) a e), a to vzhledem ke skutečnosti, že jednání uvedené pod písmenem d) se vztahuje sice taktéž na majetková vydání dlužníka, ale ne na jakákoliv, ale pouze na vydání související s poskytnutím půjčky nebo úvěru jiné osobě, a jednání uvedeného pod písmenem e) se může dopustit pouze podnikatelský subjekt. Jednání uvedené pod písmenem b) je poměrně úzce vymezeno, přičemž jako příklad lze uvést např. zřízení věcného

---

<sup>78</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 518.

břemene k nemovité věci, která je předmětem zajištění úvěru. Jednání uvedené pod písmenem c) je zúženo na jednání v souvislosti s poskytnutým úvěrem, což je pojem poměrně přesně vymezený v ustanovení § 2395 OZ, kdy za trestné je považováno jeho užití v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem, přičemž zde by mohlo dojít k záměně s TČ úvěrového podvodu. Rozdíl mezi TČ způsobení úpadku dle § 224 odst. 1 písm. c) TrZ a TČ úvěrového podvodu dle ustanovení § 211 odst. 2 TrZ spočívá mimo jiné ve formě zavinění a v tom, že ke spáchání TČ dle ustanovení § 224 odst. 1 písm. c) TrZ postačí, aby byl úvěr užit v hrubém nepoměru s jeho účelem, přičemž není nutné, aby byl užit v přímém rozporu s jeho účelem.<sup>79</sup>

Ustanovení § 224 odst. 2 TrZ činí pachatele trestně odpovědným za jednání, kdy, *byť je ve stavu úpadku*, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu a tím zhorší postavení dosavadních věřitelů. Dle judikatury však nelze činit pachatele trestně odpovědným za každé přijetí závazku, ale pouze takového závazku, který je způsobilý významnějším způsobem negativně ovlivnit majetkovou situaci dlužníka.<sup>80</sup> Jinak řečeno, pokud jde o závazek, kdy účelem jeho přijetí má být zlepšení ekonomické situace dlužníka, např. jestliže dlužník - podnikatel nakoupí určitý materiál, který použije na zhotovení díla, kdy úplata za provedení tohoto díla pozitivně ovlivní dlužníkovy finanční poměry, pak za přijetí takového závazku nelze dlužníka činit trestně odpovědným. V těchto případech však bude nutné pečlivě posoudit, zda tyto závazky jsou skutečně způsobilé ve svém důsledku majetkovou situaci dlužníka pozitivně ovlivnit, nebo se ze strany dlužníka již jedná o podstupování takového podnikatelského rizika, které vzhledem k dané situaci není přípustné.<sup>81</sup> Dle mého názoru však výše uvedené nelze bez dalšího vztáhnout na dlužníka podnikatelsky neaktivního, jelikož u něj si jen stěží dokážu představit přijetí takového závazku, který by mohl jeho ekonomickou situaci ovlivnit pozitivně. Domnívám se tedy, že v případě dlužníka – nepodnikatele nacházejícího se v úpadku, je přijetí každého nového závazku, který je způsobilý významnějším způsobem negativně ovlivnit jeho majetkovou situaci a ve svém důsledku tedy zhoršit postavení dosavadních věřitelů, za splnění dalších zákonem stanovených podmínek naplněním SP TČ způsobení úpadku.

## 6.2.2 Následek

Co se týče následku jednání pachatele TČ způsobení úpadku, pak v obecné rovině lze říci, že je to škoda, která vznikne věřitelům dlužníka, ať už z toho důvodu, že si dlužník

---

<sup>79</sup> ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 518-519.

<sup>80</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2009, sp. zn. 4 Tz 94/2009

<sup>81</sup> Přípustné riziko - okolnost vylučující protiprávnost, viz. ustanovení § 31 TrZ

některou ze zákonem stanovených forem jednání způsobí úpadek, v důsledku čehož věřitel již není schopen dosáhnout plného uspokojení své pohledávky (§ 224 odst. 1 TrZ), nebo z důvodu, kdy dlužník přijetím nového závazku či zřízením zástavy svůj úpadek prohloubí, a tak dosavadní věřitelé či věřitelé noví dosáhnou poměrného uspokojení své pohledávky v menší míře, než by se jim dostalo, kdyby výše uvedené jednání dlužníka absentovalo (§ 224 odst. 2 TrZ).

Je třeba si však uvědomit, že minimální výše způsobené škody, jako fakultativní znak SP, u ZSP chybí. Tato je stanovena až u SP kvalifikovaných vymezených v odstavcích třetím a čtvrtém ustanovení § 224 TrZ, a to ve výši minimálně 500 000,-Kč (značná škoda) či 5 000 000,-Kč (škoda velkého rozsahu).<sup>82</sup> Pokud bychom tedy měli následek u ZSP vymezenit přesně, pak v případě SP vymezené v ustanovení § 224 odst. 1 TrZ jím je *způsobení úpadku*, v případě SP vymezené v ustanovení § 224 odst. 2 TrZ je to pak *zhoršení postavení dosavadních věřitelů*. Výše zmiňovaná škoda je tedy až následkem sekundárním, který vzniká v důsledku následku primárního.

### 6.3 Subjekt TČ způsobení úpadku

Pachatelem TČ způsobení úpadku je *dlužník*, který buď i z hrubé nedbalosti se dopustil některé z forem jednání taxativně uvedených v § 224 odst. 1 TrZ, přičemž tímto svým jednáním si přivodil úpadek, což v praxi znamená, že dlužník již není schopen poskytnout svým věřitelům plného uspokojení jejich pohledávek. V případě skutkové podstaty vymezené v § 224 odst. 2 je pachatelem opět dlužník, ovšem pro naplnění skutkové podstaty uvedené v tomto odstavci je nutné, aby se jednalo o dlužníka se zvláštní vlastností, tedy o *dlužníka v úpadku*.<sup>83</sup>

Stejně jako v předchozích případech, tedy v případech TČ poškození věřitele a zvýhodnění věřitele, může být pachatelem pouze fyzická osoba, jelikož TČ způsobení úpadku taktéž není zmíněn v taxativním výčtu TČ ZTPO, kterých se může dopustit i osoba právnická. I zde se uplatní institut tzv. jednání za jiného dle § 114 odst. 2 TrZ. Taktéž není rozhodující, zda se jedná o subjekt vyvíjející podnikatelskou činnost, či subjekt nepodnikající.

V souvislosti se změnou v oblasti rozšíření trestní odpovědnosti na oba stavy úpadku, tedy předlužení i platební neschopnosti, která nastala po rekodifikaci trestního práva přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, by se mohlo zdát, že zároveň došlo i k rozšíření okruhu pachatelů tohoto TČ. Dle § 256 c TZ byl totiž trestně odpovědný ten, kdo si jednáním

<sup>82</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2253 – 2254.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 2249 – 2252.

popsaným ve SP tohoto TČ přivodil stav předlužení, přičemž dle zákona č. 328/1991 Sb, o konkursu a vyrovnání, účinného do 31. 12. 2007 a dále pak zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), si stav předlužení může přivodit pouze právnická osoba či podnikající osoba fyzická, nikoliv fyzická osoba podnikatelskou činnost nevyvíjející. Dnes je však dle ustanovení § 224 odst. 1 TrZ trestně odpovědný ten, kdo si jednáním popsáním ve SP tohoto TČ přivodí úpadek, kdy tento zahrnuje jak stav předlužení tak platební neschopnosti. Vzhledem k uvedenému bychom tedy mohli dospět k závěru, že před rekodifikací trestního práva se nemohla stát trestně odpovědnou nepodnikající fyzická osoba, zatímco po rekodifikaci, kdy v této souvislosti došlo k rozšíření trestní odpovědnosti na oba stavy úpadku, ano.

Komentářová literatura k předchůdci dnes účinného TrZ, tedy k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon uvádí, že: „Trestní zákon přitom umožňuje v ustanovení § 256c sankcionovat jakoukoli fyzickou osobu nezávisle na tom, zda je podnikatelem. Proto u ní bude třeba stav předlužení dovozovat analogicky z ustanovení § 1 odst. 3 KV, tj. ze skutečnosti, že má více věřitelů, že její splatné závazky jsou vyšší než její majetek a že se do ocenění jejího majetku zahrne i další očekávaný přírůstek na majetku, který lze důvodně s ohledem na běh věcí předpokládat.“<sup>84</sup> Z tohoto názoru autorů komentáře vyplývá, že i před účinností TrZ byl okruh pachatelů totožný jako nyní, k rozšíření trestně odpovědných subjektů tedy nedošlo.

Nicméně dovolím si vyslovit pochybnost, zda v důsledku výše uvedeného chápání okruhu pachatelů TČ předlužení nedocházelo k jeho nežádoucímu rozšiřování. Za nežádoucí jej označuji z toho důvodu, že již z textu samotného zákonného ustanovení by mělo jednoznačně vyplývat, kdo se může stát pachatelem daného TČ, jelikož jinak dochází k narušení právní jistoty, což v právním státě není žádoucí. Dle mého názoru z textu zákonného ustanovení vyplývalo, že pachatelem se může stát ten, kdo za splnění dalších zákonem stanovených podmínek si přivodí stav předlužení, přičemž ze zákona o konkursu a vyrovnání a dále pak z insolvenčního zákona jednoznačně vyplývá, jaké subjekty si stav předlužení mohou přivodit. Domnívám se, že pokud se ustanovení § 256 c TZ mělo vztahovat i na fyzické osoby nepodnikající, které si dle zákona o konkursu a vyrovnání a insolvenčního zákona stav předlužení přivodit nemohou, pak s ohledem na právní jistotu toto mělo být v daném ustanovení podchyceno a tedy jinak formulováno.

---

<sup>84</sup> ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Komentář k trestnímu zákonu*, 6. vydání. Praha: 2004, s. 1574.

S potěšením lze konstatovat, že rekodifikace trestního práva tento, dle mého názoru, nedostatek odstranila tím, že za trestuhodný následek dlužníkovy jednání již považuje nejen předlužení, ale i stav platební neschopnosti, obecně tedy úpadek. Nicméně pro přesnost je třeba uvést, že komentářová literatura k trestnímu zákoníku opět hovoří o analogickém užití pojmu předlužení definovaného v insolvenčním zákoně i na fyzické osoby nepodnikající.<sup>85</sup> Jak jsem zmínila již výše, domnívám se, že toto je nežádoucí a vzhledem k rozšíření trestní odpovědnosti na obě formy úpadku, tedy jak předlužení tak platební neschopnost, i nadbytečné.

---

<sup>85</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2246.

## 7 Subsidiarita trestní represe a úpadkové delikty

Ustanovení § 12 odst. 2 TrZ výslovně zakotvuje zásadu subsidiarity trestní represe, která stanoví, že: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“ Tato zásada se neuplatňuje pouze při samotném trestním řízení či před jeho zahájením, kdy policejní orgán zvažuje, zda zjištěné skutečnosti dostatečně postačují k odůvodnění závěru, že byl určitou osobou spáchán TČ, a tudíž je opodstatněno zahájení trestního stíhání, ale už i ve fázi legislativního procesu, kdy zákonodárce by měl v souladu s touto zásadou postupovat a důsledně zvažovat, zda určité jednání je skutečně natolik společensky škodlivé, že jej nelze dostatečně postihnout prostřednictvím jiných právních norem než trestních.<sup>86</sup>

V případech úpadkových deliktů je problematika subsidiarity trestní represe obzvláště zajímavá, jelikož tyto jsou úzce provázány s řadou mimotrestních právních norem, z tohoto hlediska pak zejména s InsZ, kdy tento taktéž postihuje nežádoucí chování subjektů jak podnikatelského prostředí, tak subjektů působících mimo něj, avšak jinými prostředky než právo trestní. Bude tedy zajímavé zabývat se otázkou, jaké formy jednání jsou dle mínění zákonodárce natolik společensky škodlivé, že je považuje za nutné postihnout prostředkem ultima ratio, tedy trestním právem, a které nikoliv.

Zmíním se o TČ *porušení povinnosti v konkurzním řízení*, kdy jednání naplňující SP tohoto TČ, vymezené v § 126 odst. 2 TZ, bylo trestné v období od 1. 5. 2000 do 31. 12. 2007. V souvislosti s vypuštěním uvedené SP, kdy k jejímu opětovnému zařazení do trestního práva nedošlo ani po jeho rekodifikaci, je možno se ptát, zda počin zákonodárce byl v tomto směru správný, tedy společnosti, zejména té podnikatelsky aktivní, prospěšný, tedy zda je možno prostřednictvím mimotrestních právních norem zamezit, respektive dostatečně preventivně působit, aby k jednání, které naplňovalo SP tohoto TČ, nedocházelo či docházelo v co nejmenší míře.

Dle § 126 odst. 2 TZ bylo trestným jednání, kdy dlužník, který je v úpadku, nesplní svou zákonem stanovenou povinnost podat návrh na prohlášení konkursu. Od 1. 1. 2008 již není výše popsané jednání postihováno sankcemi trestními, ale sankcemi civilního charakteru, kdy věřitel, jenž byl poškozen tím, že dlužník nesplnil svou zákonnou povinnost podat návrh

---

<sup>86</sup> PÚRY, František. Insolvenční řízení a trestní právo. In KISLINGEROVÁ, Eva, ŠPIČKA, Jindřich (ed). *Insolvence 2013 – konec jedné etapy, začátek další?* Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2013, s. 81.

na insolvenční řízení, se na dlužníkovi může domáhat náhrady škody, která mu v důsledku jeho jednání vznikla.<sup>87</sup>

Jak ze statistik, tak názorů odborníků, kteří se úpadkovými delikty, popřípadě problematikou insolvenčního řízení, zabývají, vyplývá jednoznačný závěr, že insolvenční návrhy jsou dlužníky podávány pozdě, zpravidla až tehdy, kdy majetek dlužníka, který by bylo možno v insolvenčním řízení zpeněžit a uspokojit tak pohledávky věřitelů, už téměř neexistuje. Výtěžnost insolvenčních řízení se tak v průměru pohybuje pod čtyřmi procenty z celkového objemu přihlášených a uznaných pohledávek.<sup>88</sup> Jak trefně uvádí M. Žížlavský, „[...] na operačním stole již neleží pacient, ale mrtvola.“<sup>89</sup> Uvědomuji si, že trestní právo by mělo sloužit jako prostředek ultima ratio a pokud existují jiné dostačující formy postihu mimo trestní právo, pak by mělo být užito zejména těchto. Nicméně zastávám názor, že mimotrestní právní norma, konkrétně tedy zmiňovaná ustanovení § 98 a § 99 InsZ, není dostatečným prostředkem k tomu, aby nežádoucí jednání spočívající v porušení povinnosti dlužníka podat návrh na insolvenční řízení bylo omezeno na co nejmenší míru, a to hned z několika důvodů.

V prvé řadě je třeba si uvědomit, že pokud dlužník podniká jako fyzická osoba, pak do majetkové podstaty<sup>90</sup>, až na určité výjimky stanovené zákonem, spadá veškerý dlužníkův majetek, z něhož budou dle zásad insolvenčního řízení uspokojeni přihlášení věřitelé. Z logiky věci tedy vyplývá, že pokud majetková podstata pojme veškerý dlužníkův majetek, pak již pro věřitele nezbývá prostor pro uspokojení jejich majetkových nároků ve formě jim způsobené škody dle ustanovení § 99 InsZ. Pro případ, že se jedná o podnikající právnickou osobu, se může situace s ohledem na výše uvedené jevit pro věřitele příznivější, jelikož majetek osob, které právnickou osobu zastupují a které porušili povinnost podat včasný návrh na insolvenční řízení dle § 98 InsZ, je od majetku právnické osoby, jež bude spadat do majetkové podstaty, oddělen, nicméně ani zde nemají věřitelé tzv. vyhráno. V praxi je velmi časté, že majetek osob, které zastupují právnické osoby, se nenachází v jejich vlastnictví, ale bývá převeden na děti apod. Právo nám sice nabízí institut relativní neúčinnosti právního jednání<sup>91</sup>, jimiž byl majetek dlužníka (v tomto případě osoby odpovědné za včasné podání návrhu na insolvenční řízení) převeden na jiného za účelem poškození věřitele, či institut

---

<sup>87</sup> Viz. § 98 a 99 InsZ

<sup>88</sup> SCHÖNFELD, Jaroslav, SMRČKA, Luboš, MALÝ, Tomáš. Insolvenční řízení v České republice: skutečný výnos věřitelů je velmi nízký. In KISLINGEROVÁ, Eva, ŠPÍČKA, Jindřich (ed). *Insolvenční řízení 2013 – konec jedné etapy, začátek další?* Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2013, s. 91, 100.

<sup>89</sup> ŽÍŽLAVSKÝ, Michal. *Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012*. epravo.cz, 30. listopadu 2011 [cit. 14. září 2013]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-manazeru-za-opozdene-podani-insolvenčního-navrhu-po-1-lednu-2012-78975.html?mail>

<sup>90</sup> K vymezení pojmu majetková podstata viz. § 205-208 InsZ

<sup>91</sup> § 589 a násl. OZ

převzetí majetku<sup>92</sup>, nicméně domnívám se, že to, aby věřitel unesl v těchto případech důkazní břemeno, bude velmi obtížné.

Dle názorů autorů komentáře k zákonu č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ustanovení § 126 odst. 2 TZ nesplnilo svůj účel a nebylo dostatečně způsobilé ovlivnit chování subjektů, které byly povinny podat návrh na konkurs. Domnívají se, že ustanovení § 98 a § 99 InsZ zasahuje povinné subjekty na místě pro ně nejcitlivějším, čímž je jejich majetek. S tímto názorem se však, jak s ohledem na výše uvedené, tak s ohledem na možnost poškozeného domáhat se náhrady škody v adhézním řízení, nemohu ztotožnit.

---

<sup>92</sup> Viz. § 1893 OZ



## 8 Hodnocení stávající právní úpravy a návrhy de lege ferenda

Zhodnotit právní úpravu něčeho tak komplikovaného, jako jsou úpadkové delikty, je velice složité. Výklad jednotlivých ustanovení TČ, které pod úpadkové delikty zahrnujeme, je značně složitý vzhledem ke skutečnosti, že úpadkové delikty mají návaznost na mimotrestní právní normy a posouzení, zda došlo k naplnění té které skutkové podstaty, se zpravidla neobejde bez znaleckého posudku. Domnívám se, že právní úprava je až na níže uvedené nedostatky, dle mého názoru, uspokojivá a bude-li rozhodujícími soudci správně vykládána, pak by měla plnit svůj účel, tedy chránit majetková práva věřitelů. Nicméně dovolím si uvést pár návrhů na změny, které by možná mohly přispět jak k efektivnějšímu stíhání pachatelů této trestné činnosti, tak k větší právní jistotě ohledně výkladu některých ustanovení úpadkových deliktů.

Dle ustanovení § 16 a 17 TŘ je v řízení o úpadkových deliktech věcně příslušným, dle stávající právní úpravy, okresní soud. Dle ustanovení § 7a InsZ je v insolvenčním řízení věcně příslušným krajský soud. Domnívám se, že vzhledem k velmi úzké provázanosti úpadkových deliktů s problematikou insolvenčního řízení *by bylo vhodnější, aby o těchto rozhodovali soudci krajských soudů*, kteří s problematikou úpadku mají daleko větší zkušenosti než soudci soudů okresních. Dovoluji si tedy tvrdit, že zařazení úpadkových deliktů do ustanovení § 17 TŘ by mohlo být přínosem.

V předchozích kapitolách jsem zmínila určité rozpory mezi výkladem pojmu předlužení dle InsZ a jeho výkladu pro účely trestního práva. Předlužení je jedna ze dvou forem úpadku. Zmiňovala jsem, že stav předlužení se nedotýká nepodnikajících fyzických osob, přičemž komentářová literatura k ustanovení § 223 a § 224 TrZ, tedy k TČ zvýhodnění věřitele a TČ způsobení úpadku uvádí, že stav předlužení je třeba vztáhnout analogicky i na nepodnikající fyzické osoby. Jelikož se domnívám, že tento postup není správný z hlediska právní jistoty, mělo by dojít ke zpřesnění formulace ustanovení, kde je pojem úpadek užíván. Domnívám se, že by z důvodu právní jistoty bylo vhodnější, aby zákonodárce pojem úpadek nahradil slovním spojením *stav platební neschopnosti* či *stav obdobný předlužení (úpadek)*.

Z mé strany posledním návrhem de lege ferenda je zařazení TČ *poškození věřitele, zvýhodnění věřitele, způsobení úpadku a porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku* mezi taxativní výčet TČ, za které lze činit trestně odpovědnou právnickou osobu dle zákona č. 418/2011Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Za smysluplnou sankci u TČ *poškození věřitele, zvýhodnění věřitele a způsobení úpadku* však považuji však *pouze sankci ve formě zrušení společnosti*. Ukládání jiných druhů sankcí by dle

mého názoru postrádalo logiku. Právnícké osoby, které by se dopustily některého z výše uvedených TČ, se v době svého jednání nacházejí ve stavu úpadku (u TČ porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku se v úpadku nacházet mohou, ale také nemusejí), případně se do stavu úpadku svým jednáním přivedou, a tudíž jim z ustanovení § 98 InsZ plyne povinnost podat návrh na insolvenční řízení. Ne každá právnícká osoba však tuto svou povinnost splní, přičemž někdy nedojde k podání návrhu ani ze strany věřitelů. Uložením *sankce ve formě zrušení společnosti* by mohla být tato situace vyřešena, jelikož ke zrušení společnosti dochází likvidací, kdy likvidátor poté co zjistí, že společnost se nachází v úpadku, je povinen dle ustanovení § 200 OZ podat návrh na insolvenční řízení, což by v případě zmíněných úpadkových deliktů bylo pravidlem.

Domnívám se, že zařazení dalších TČ, které řadíme mezi úpadkové delikty, do ustanovení § 7 ZTPO by bylo vzhledem k jejich charakteru nadbytečné (v insolvenčním řízení se již nacházejí), jelikož sankce, které lze protiprávně jednající právnícké osobě uložit, by se zde již buď míjely účinkem (zrušení právnícké osoby, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí, uveřejnění rozsudku), nebo by ještě více snížily výši poměrného uspokojení věřitelů dané právnícké osoby (propadnutí majetku, peněžité trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty).

## 9 Závěr

Cílem mé práce bylo zodpovědět si otázku, zda prostředky trestního práva lze dostatečně účinně „bojovat“ proti rozšířenému negativnímu jevu, teorií trestního práva pojmenovaného jako úpadkové delikty, kdy věřitelé nejčastěji v důsledku jednání jejich dlužníka, nejsou schopni dosáhnout uspokojení své pohledávky.

Mám-li na tuto otázku odpovědět, pak je třeba si v prvé řadě uvědomit, že trestní právo není „samospasitelné“. Pachatelé, kteří se dopouštějí trestných činů, o nichž jsem pojednala v této práci, tak často jednají v důsledku své neutěšené ekonomické situace, která mohla nastat i díky obecně známé délce civilního soudního řízení, jehož prostřednictvím se domáhali zaplacení své pohledávky, a v důsledku dalších vlivů, které hospodářský život přináší. Stávají se pak platebně neschopnými a ve snaze „zachránit“ své podnikání či majetek, se dopouští trestné činnosti. Trestní právo tak vlastně postihuje jednání, kterého by se dlužníci, dle mého názoru, dopouštěli daleko v menší míře, pokud by efektivněji fungovalo civilní soudnictví a hospodářské prostředí bylo zdravější.

Při psaní mé práce jsem se v oblasti literárních zdrojů setkala s překážkou ve smyslu nedostatečně zpracované problematiky stanovení výše způsobené škody. Jsem si vědoma skutečnosti, že primárním cílem trestního práva je postihovat společensky škodlivé jednání a otázka majetkových práv poškozených věřitelů je problémem sekundárním, tudíž mu není věnována taková pozornost, nicméně dovoluji si tvrdit, že i problematika stanovení výše škody u jednotlivých úpadkových deliktů by si tuto pozornost zasloužila.

Po analýze vybraných problémů souvisejících s úpadkovými delikty jsem dospěla k závěru, že trestní právo *je schopno v této oblasti působit dostatečně represivně i preventivně*, a tak eliminovat negativní dopady do majetkových práv věřitelů, *nicméně nikoliv samo o sobě*. Pokud výsledek mé práce působí tak, že k posouzení, zda došlo ke spáchání některého z trestných činů označovaných jako úpadkové delikty, je třeba zohledňovat skutkové okolnosti daného případu v daleko širších souvislostech než kterékoli jiné trestné činy a že toto posouzení si vyžaduje *vyšokou odbornost ze strany orgánů činných v trestním řízení i v jiných právních oblastech než trestní*, pak má práce alespoň v tomto ohledu splnila svůj účel a za uvedených podmínek splní svůj účel v oblasti postihu úpadkových deliktů i trestní právo.

## 10 Použité zdroje

### Literatura:

DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. Přehled dokumentu Evropské Unie, Rady Evropy a Organizace spojených národů vztahujících se k problematice ekonomické kriminality: *Trestní právo a ekonomická kriminalita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 149 s.

FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Ostrava: Key Publishing, 2007. 208 s.

GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, PRŮCHA, Václav. *Vybrané problémy trestního postihu ekonomické kriminality*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. 112 s.

CHMELÍK, Jan, HÁJEK, Pavel, NEČAS, Stanislav. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 168 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 904 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání podle stavu k 1. 10. 2012. Praha: Leges, 2012. 1304 s.

KUCHTA, Josef a kol. *Hospodářská trestná činnost*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 103 s.

PRŮCHA, Václav. K problematice vymezení některých zákonných znaků TČ zvyhodňování věřitele podle § 256 trestního zákona. *Trestní právo*, 2005, č. 3, s. 5 - 16.

PŮRY, František, KUCHTA, Josef. Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 9, s. 13 – 25.

PÚRY, František. Insolvenční řízení a trestní právo. In KISLINGEROVÁ, Eva, ŠPIČKA, Jindřich (ed). *Insolvence 2013 – konec jedné etapy, začátek další?* Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2013, s. 78-88.

PÚRY, František. Některé zvláštnosti trestných činů souvisejících se závazkovými vztahy a s insolvenčním řízením. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 279 – 289.

PÚRY, František. Pachatelé trestných činů souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením. *Právní rozhledy*, 2013, č. 12, s. 419 – 431.

SCHÖNFELD, Jaroslav, SMRČKA, Luboš, MALÝ, Tomáš. Insolvenční řízení v České republice: skutečný výnos věřitelů je velmi nízký. In KISLINGEROVÁ, Eva, ŠPIČKA, Jindřich (ed). *Insolvence 2013 – konec jedné etapy, začátek další?* Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2013, s. 89-102.

ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s.

ŠÁMAL, P. a kol.: *Komentář k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 820 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001. 801 s.

ŠÁMAL, Pavel, Púry, František, Rizman, Stanislav. *Komentář k trestnímu zákonu*, 6. vydání. Praha: 2004, 1753 s.

TOGNER, M. Mimořádně vysoký počet poškozených úpadkovými delikty. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 12, s. 359 - 372.

ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. Ještě k TČ zvýhodňování věřitele. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 13 – 24.

ŽIŽLAVSKÝ, Michal. *Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012*. epravo.cz, 30. listopadu 2011 [cit. 14. září 2013]. Dostupné na

<http://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-manazeru-za-opozdene-podani-insolvenčního-navrhu-po-1-lednu-2012-78975.html?mail>

### **Judikatura:**

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1624/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 5 Tdo 742/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 11. 1989, sp. zn. 6 Tz 33/1989

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 5 Tdo 71/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 5 Tdo 1354/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2013, sp. zn. 5 Tz 101/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 5 Tdo 1559/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. září 2013, sp. zn. 5 Tdo 889/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. května 2009, sp. zn. 5 Tdo 414/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 5 Tdo 780/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2009, sp. zn. 4 Tz 94/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2007, sp. zn. 5 Tdo 806/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 31. ledna 1930, Zm I 589/29

### **Právní předpisy:**

zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1193 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

## 11 Shrnutí / Summary

Ve své diplomové práci na téma *Úpadkové delikty* se zabývám zejména problematikou trestných činů *poškození věřitele, zvýhodnění věřitele a způsobení úpadku*. Stěžejní část mé práce věnuji problematickým aspektům objektivní stránky a subjektu daných trestných činů.

Otázky spojené s trestním postihem jednání, které naplňuje znaky skutkových podstat úpadkových deliktů, jsem se pokusila alespoň okrajově analyzovat v souvislosti se zásadou subsidiarity trestní represe a taktéž jsem vymezila několik návrhů *de lege ferenda*, které by snad mohly přispět ke zlepšení ochrany majetkových práv věřitelů.

In my diploma thesis on Bankruptcy offences I focus primarily on these crimes: Fraud on a creditor, Advantaging to a particular creditor and Causing the bankruptcy. I mainly deal with the questionable aspects of the physical elements and subject of these crimes.

I tried to at least partly analyze the question of the criminal sanction for the conduct that meets the elements of the Bankruptcy offences in connection to the principle of subsidiarity of the criminal repression. I also identified several proposals *de lege ferenda*, which could possibly contribute to the better protection of property rights of creditors.

## **12 Klíčová slova / Key words**

Úpadkové delikty, hospodářská kriminalita, úpadek, poškození věřitele, zvýhodnění věřitele, způsobení úpadku, porušení povinnosti v insolvenčním řízení, pletichy v insolvenčním řízení, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku, porušení povinnosti v řízení o konkurzu, platební neschopnost, předlužení, konkurs, dlužník, věřitel.

Bankruptcy offences, economic criminality, bankruptcy, Fraud on a creditor, Advantaging to a particular creditor, Causing the bankruptcy, Infringement in Composition proceedings, Machinations in Bankruptcy and Composition proceedings, infringement to offer truthful property declaration, Infringement in bankruptcy proceedings, insolvency, over-indebtedness, bankruptcy proces, debtor, creditor.